

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Simon Božič

Vpliv afganistanskih mineralov na varnost v državi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Simon Božič

Mentor: izr. prof. dr. Vladimir Prebilič

Vpliv afganistanskih mineralov na varnost v državi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

»Afganistan je pokopališče imperijev.«

Quinn (v Brainyquote 2014).

Vpliv afganistanskih mineralov na varnost v državi

Afganistan je z minerali zelo bogata država in ima strateško pomembna nahajališča kritičnih mineralov, ki pa se trenutno še ne izkoriščajo a se v prihodnosti zagotovo bodo. Ta nahajališča so primerljiva z nahajališči v Ljudski republiki Kitajski, ki nadzoruje 97 % trga kritičnih mineralov. Združene države Amerike so zelo odvisne od mineralov, ki jih morajo skoraj v celoti uvažati. Po terorističnem napadu 11. Septembra so izvedle invazijo na Afganistan. Ta teroristični napad je bil zgolj povod za invazijo, vzroki za vojno pa so geoekonomske in geostrateške. Če bi Združene države Amerike nadzorovale Afganistan, bi močno zmanjšale svojo odvisnost od Kitajske, ki pa hoče tudi sama vzpostaviti nadzor nad afganistanskimi viri. Vire pa želijo tudi Indija, Pakistan, Rusija in še nekatere sosednje države. V diplomskem delu skušam ugotoviti, ali je mineralno bogastvo eden izmed vzrokov za vojno v Afganistanu, kdo bdi nad tem bogastvom in kaj to bogastvo pomeni za povprečne prebivalce Afganistana.

Ključne besede: mineralno bogastvo, kritični minerali, invazija na Afganistan.

How minerals of Afghanistan influence national security

Afghanistan is very mineral rich country and has strategically important deposits of critical minerals, which are not yet being exploited but will be in future. These deposits are comparable with deposits in the People's Republic of China, which controls 97 % of the market of critical minerals. United States of America carried out the invasion of Afghanistan after the terrorist attacks of September 11. This terrorist attack was merely a trigger for the invasion, the causes of war are geo-economic and geo-strategic. If the United States controlled Afghanistan it would significantly reduce its dependence on China, which wants itself to establish control over Afghan sources. Neighbor countries such as India and Pakistan also want resources. In the thesis I am trying to determine whether the mineral wealth is one of the causes of the war in Afghanistan, who oversees the wealth and what this richness means for the average people of Afghanistan.

Key words: mineral richness, critical minerals, invasion of Afghanistan

Kazalo

1	UVOD	7
2	METODOLOŠKI OKVIR	8
2.1	PREDMET IN CILJ PROUČEVANJA	8
2.2	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	8
2.3	METODE PROUČEVANJA.....	8
3	TEMELJNI POJMI	9
3.1	NARAVNI VIRI	9
3.2	MINERAL.....	10
3.2.1	INDUSTRIJSKI MINERAL	10
3.2.2	KRITIČNI MINERAL	11
4	POMEN MINERALOV V PRETEKLOSTI IN V SODOBNIH GOSPODARSTVIH.....	11
5	AFGANISTAN	12
5.1	SOVJETSKA INVAZIJA	13
5.2	AFGANISTANSKA ŽELEZNICA.....	15
6	MINERALNO BOGASTVO AFGANISTANA.....	16
7	ODVISNOST ZDA OD MINERALOV	19
7.1	VOJNA V AFGANISTANU.....	21
8	KDO BDI NAD IZKORIŠČANJEM MINERALNIH BOGASTEV?.....	27
8.1	VLOGA OZN.....	28
9	MINERALI – BONITETA ALI PREKLETSTVO PREBIVALCEV AFGANISTANA?	29
9.1	VPLIV RUDARJENJA NA OKOLJE IN AFGANISTANCE	33
10	KAKO MINERALNA BOGASTVA VPLIVAJO NA ODNOSE MED AFGANISTANOM IN SOSEDNJIMI DRŽAVAMI	35
10.1	KITAJSKA.....	35
10.2	INDIJA	36
10.3	PAKISTAN	37
10.4	RUSIJA	37
11	SKLEP.....	37
12	LITERATURA.....	40
PRILOGA		
PRILOGA A: Afganistanska železnica.....		43

SEZNAM KRATIC

AGS	Afghan Geological Survey/Afganistanski geodetski urad
BDP	Bruto domači proizvod
DR Kongo	Demokratska republika Kongo
HIV	Humani imunodeficientni virus
LRK	Ljudska republika Kitajska
NATO	North Atlantic Treaty Organization/Severnoatlantsko zavezništvo
OEF	Operation Enduring Freedom/Operacija ohranjanja svobode
OZN	Organizacija združenih narodov
PATA	Pakistan-afghansitan transit trade agreement/Pakistansko-afganistanski tranzitno tržni sporazum
SAIL	Steel Authority of India
TFBSO	Department of Defense's Task Force for Business and Stability Operations/Oddelek obrambnih sil za poslovne in stabilnostne operacije
UNDP	United Nations Development Program/Razvojni program Združenih narodov
UNFC	United Nations Framework Classification/Klasifikacija Združenih narodov
USD	United States Dollar/Ameriški dolar
USGS	U. S. Geological Survey/Geodetski urad Združenih držav Amerike
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Za vsako vojno obstajajo vzroki in povodi. Povodi so lahko različni. Lahko gre za incidente, kot so npr. osebne zamere, atentati in teroristični napadi, vzroka pa sta v večini primerov samo dva: potreba/želja po tujem ozemlju in potreba/želja po virih. Zato lahko vojne v grobem razdelim na dve vrsti: vojne za ozemlje in vojne za vire. Viri so različni. V preteklosti so bili pomembni predvsem zlato in srebro, dragi in poldragi kamni ter nekatere strateško pomembne kovine, ki so se uporabljale za izdelavo orožij (baker, železo ipd.). Dandanes so se jim pridružili še nafta, plin, premog in cel kup kovin, ki so ključnega pomena za izdelavo računalnikov, mobilnih telefonov, sodobnih oborožitvenih sistemov in ostalih tehnološko razvitih izdelkov, v bližnji prihodnosti pa bo pomemben vir predvsem (čista) voda, ki bo verjetno celo vzrok za tretjo svetovno vojno. V diplomskem delu sem se osredotočil na (negorivne) minerale, saj je Afganistan dežela, ki je zelo bogata s celim spektrom mineralov, katerih nahajališča še niso v celoti odkrita in raziskana, predstavljajo pa velik potencial za gospodarsko rast in so morda tudi eden izmed vzrokov za vojno v Afganistanu, zato lahko vplivajo na samo varnost in blaginjo v državi.

Geologi so na podlagi zbranih podatkov že dolgo sklepali, da je Afganistan poln masivnih neizkoriščenih zalog kritičnih mineralov, vrednih več milijard ali celo bilijonov dolarjev. Politični voditelji vedo, da bi izkopavanje teh mineralov prineslo dovolj premoženja za afganistansko gospodarstvo in bi lahko tudi pomenilo konec odvisnosti od proizvodnje opija, kar bi posledično naredilo državo politično bolj stabilno. Glavna rudarska družba iz Kitajske je že vložila veliko denarja v ogromno nahajališče bakra. Gre za 2,9 milijard dolarjev vreden podvig, ki je zdaj največji razvojni projekt v Afganistanu. ZDA so investirale v zlato, indijske družbe pa se predvsem zanimajo za nahajališča železa (Simpson 2011). To, da bi država zaradi rudnikov postala bolj stabilna (in posledično tudi bolj varna) in manj odvisna od opija, je zelo optimističen scenarij, ki se najverjetneje ne bo uresničil. Tudi DR Kongo je država, ki je po količini mineralnih bogastev v samem vrhu, a njen BDP na prebivalca znaša komaj 400 ameriških dolarjev (Cia 2014). Mineralno bogastvo države še ne pomeni nujno tudi bonitete za državljane. V mnogih primerih gre bolj za prekletstvo kot pa blagoslov, kar se jasno vidi v afriških državah, kot so Angola, prej omenjena DR Kongo, Sierra Leone in Liberija, kjer so minerali glavni vir za financiranje vojn in ne prispevajo k blaginji državljanov.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 PREDMET IN CILJ PROUČEVANJA

Predmeti proučevanja so država Afganistan in njene mineralne zaloge. Raziskal sem, kakšen pomen imajo le-te na varnost v državi. Cilj diplomskega dela je ugotoviti, ali so ogromna mineralna bogastva eden izmed vzrokov za vojno v Afganistanu, kakšen pomen imajo za domačine in kdo (in kako) bdi nad njihovim izkoriščanjem. Ker se v Afganistanu najde zelo širok spekter pomembnih mineralov in ker bi bilo v tako kratkem delu nemogoče opisati in analizirati vse, sem se osredotočil predvsem na t. i. kritične minerale, ker sem ugotovil, da je ta skupina mineralov najpomembnejša za razvoj naprednih tehnologij in zato najzanimivejša za velesile, ki takšne tehnologije uporabljajo in potrebujejo. Za to tematiko sem se odločil, ker menim, da ima večina vojn skrite geostrateške in geoekonomske vzroke, o katerih javnost ni obveščena. Za večino javnosti bi bilo verjetno nesprejemljivo, da njihova država pošilja vojake v tuje države zgolj zaradi nafte ali mineralov. Opažam tudi, da imajo z viri bogate države več varnostnih problemov, kar je danes poznano pod frazama »prekletstvo virov« in »paradoks obilja«. To prekletstvo z viri, ki je dejansko le načrtno prisvajanje virov s strani vlad in multinacionalk, se omenja predvsem v povezavi z Afriko, redkeje pa v povezavi z Afganistanom, zato se mi je to zdela dobra tema za diplomsko delo.

2.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Postavil sem si tri raziskovalna vprašanja, odgovarjanje na le-ta pa predstavlja večji del diplomskega dela.

R1: Ali je mineralno bogastvo Afganistana eden od vzrokov za vojno v Afganistanu?

R2: Kdo in na kakšen način bdi nad izkoriščanjem mineralnih bogastev?

R3: Ali pomeni to mineralno bogastvo boniteto za povprečnega prebivalca?

2.3 METODE PROUČEVANJA

Diplomsko delo temelji predvsem na analizi in interpretaciji sekundarnih ter primarnih virov, ki zajemajo strokovne članke in elektronske ter klasične knjige. Kakovostni viri, ki so primerni za to tematiko, so dokaj redki in pogosto tudi tajni, saj vlade (predvsem ameriška) ne želijo popolnoma razkriti svojih geoekonomskih interesov. Pojavlja se tudi vprašanje

kritičnosti virov, ki so lahko v nekaterih primerih tudi namerno zavajajoči, zato je bilo iskanje najboljših virov velik izziv.

3 TEMELJNI POJMI

3.1 NARAVNI VIRI

Naravni viri so naravno prisotne snovi in sistemi, ki so v svojem razmeroma nespremenjenem stanju koristni za ljudi in so osnova za naš fizični obstoj. Vključujejo atmosfero, vodo (oceane, reke, jezera, podtalnico), gozdove in gozdne proizvode (les in druge oblike biomase), zemljišča v naravnem stanju, sladko in slano vodno ribištvo ter njegove produkte, minerale in fosilna goriva (zemeljski plin, nafta in premog) ter nemineralne vire energije (veter, plimovanje, sončna in geotermalna energija) (Rankin 2011).

Klasifikacija naravnih virov glede na obnovljivost je sledeča (Tutorvista 2014):

- obnovljivi viri: mogoče jih je obnoviti ali preprosto reproducirati. Obnavljajo se hitreje, kot jih porabljamo. Takšni viri so sončna energija, vodna energija in biomasa;
- neobnovljivi viri: obstajajo v omejeni količini in jih ni mogoče obnoviti po uporabi. Primeri takšnih virov so nafta, premog, šota in zemeljski plin.

Klasifikacija naravnih virov glede na izvor je sledeča (Tutorvista 2014):

- biotični viri: pridobljeni so iz biosfere. Ti viri vključujejo vse žive organizme (rastline in živali) in fosilna goriva, kot so premog, šota in nafta (nastala iz odmrlih in razpadajočih živih bitij);
- abiotični viri: sestavljeni so iz nežive snovi. Primeri takšnih virov so voda, tla in razne rudnine, kot so baker, aluminij, zlato, srebro ipd.

Klasifikacija naravnih virov glede na razvojno stopnjo je sledeča (Tutorvista 2014):

- potencialni viri: so viri, ki so odkriti in se lahko uporabljajo v prihodnosti;
- dejanski viri: uporabljajo se v sedanjosti po določitvi njihove dostopnosti (v smislu kakovosti in količine).

3.2 MINERAL

Minerali so trdne zmesi kemičnih spojin. Vsak od njih ima svoje lastnosti – podobno kot prstni odtis. Skupine mineralov, ki so med seboj povezani na različne načine, tvorijo kamnine. Elementi, ki sestavljajo mineral, tvorijo vedno enak oz. natančen vzorec atomov. Vsak vzorec daje mineralu drugačne lastnosti, kot so barva, oblika, trdota, gostota in razkolnost (Fuller 1997).

Da je neka snov mineral, mora izpolnjevati pet zahtev:

1. biti mora naravnega izvora;
2. biti mora anorganska;
3. biti mora trdna;
4. imeti mora določeno kemično sestavo;
5. imeti mora urejeno notranjo strukturo.

Če je neka snov naravnega izvora, pomeni, da je niso naredili ljudje. Jeklo ni mineral, ker je zlitina, ki jo proizvajajo ljudje. Neorganska snov pomeni, da gre za snov, ki ni bila izdelana v organizmu. Les in biseri so narejeni z organizmi in zato niso minerali. Da je snov trdna, pomeni, da ni tekočina ali plin pri standardni temperaturi in tlaku. Določena kemična sestava pomeni, da imajo vse pojavne oblike nekega minerala kemijsko sestavo, ki se spreminja v določenem omejenem obsegu. Urejena notranja struktura pa pomeni, da so atomi v mineralu urejeni v sistematičen in ponavljajoč se vzorec (King 2005).

Zgornja definicija minerala je preveč splošna za mojo tematiko, zato jo bom zožil na industrijski in kritični mineral.

3.2.1 INDUSTRIJSKI MINERAL

Industrijski minerali in kamnine so izjemno raznolika in vitalna skupina surovih surovin, ki so predpogoj za skoraj vsa področja človekovega delovanja, infrastrukturo in življenjski standard. Več kot 60 surovin se običajno šteje za industrijske minerale in kamnine, ki zagotavljajo nešteto izdelkov, ki se uporabljajo v vseh mogočih industrijah. Čeprav industrijski minerali prežemajo skorajda vsak vidik vsakdanjega življenja, sta njihova prisotnost in vloga pogosto nevidna. V nekaterih pogledih je proizvodnja industrijskih mineralov in kamnin ena najbolj intimnih in znanih industrij, ker le malo domačih ali

industrijskih izdelkov ne vsebuje industrijskih mineralov in kamnin, ki so potrebni vsaj na neki točki v proizvodnji (Kogel 2009).

3.2.2 KRITIČNI MINERAL

Kritični mineral je element, ki ni pogost v zemeljski skorji ali pa se ni koncentriral z geološkimi procesi. Pojavlja se lahko v le nekaj ekonomičnih zalogah po vsem svetu, proizvodnja pa je pod vplivom ene ali več držav, zato je pogosto predmet manipulacij s strani teh držav. ZDA morajo že zdaj uvažati več kot 90 % kritičnih mineralov in so zelo odvisne od drugih držav. Mnogi kritični minerali so bili do zdaj proizvedeni v relativno majhnih količinah kot stranski produkt primarnega izkopavanja in čiščenja kovin. Skupna proizvodnja otežuje poskuse proizvodnje z velikim faktorjem. Ker so relativno redki, ekstrakcija kritičnih mineralov pogosto vključuje obdelavo velike količine materiala, včasih na načine, ki storijo nesprejemljivo škodo okolju. Za pridelavo in uporabo ter prilagajanje nihanjem cen in razpoložljivosti kritičnih mineralov je potrebnega veliko časa, zaradi česar je načrtovanje in investiranje težko (Mills 2011).

4 POMEN MINERALOV V PRETEKLOSTI IN V SODOBNIH GOSPODARSTVIH

Tehnološko najnaprednejše družbe so bile vedno tiste, ki so prve prepoznale novo uporabnost znanih in novih mineralov ter znale najti in odkopati ustrezne rude in iz njih izdelati nov material z lastnostmi, ki so jim dajale še večjo uporabno in tržno vrednost. Tisti, ki so nadzorovali naravne vire in znanje ter cene strateških materialov, so si s tem zagotavljali gospodarsko prednost in vojaško prevlado. Kot najpogosteje uporabljani material za orodje in orožje je najprej veljal trd kamen, največkrat kremen z vsemi svojimi različki, potem pa baker, bron in železo. Prav zato arheologi posamezne dobe utemeljeno imenujejo kar kamena, bakrena, bronasta in železna doba. Ko so se v vojnah prekrizale kamnite sekire z bronastimi in železnimi meči, je bila tehnološka premoč takoj vidna. Trenutna moč, spretnost, razum in pogum odločajo le takrat, kadar imajo vsi na voljo enake materiale. Zgodovina torej kaže, da hitro (pre)vlado posredno omogočajo poznavanje in razpoložljivost rud ter znanje o njihovem pridobivanju in predelavi. Uporaba novih materialov za boljša orodja in s tem lažje delo je bistveno izboljšala tudi kakovost življenja njihovih uporabnikov. Novi materiali in nova znanja v kmetijstvu so omogočili pridelavo raznovrstnih tržnih presežkov, ki so postali menjalno sredstvo, menjava dobrin pa je najpogosteje življenjska nujnost. Do začetka

industrijske revolucije, ki jo je omogočila množična uporaba parnih strojev in premoga, so zadostovale za običajen razvoj, napredek in strateško prednost že razmeroma majhne količine materialov. Skupna proizvodnja v vsem času do industrijske revolucije je bila manjša, kot je zdajšnja letna svetovna proizvodnja. Materiali in znanje o njih odločajo o kakovosti življenja in (pre)vladah v vsej zgodovini (Jeršek in drugi 2006).

Minerali in kovine so bistvenega pomena za sodobno življenje. Razpoložljivost mineralov in kovin je ključnega pomena za svetovno gospodarstvo in sodobne družbe. Rudarske dejavnosti so zelo pomembne za vse države z mineralnimi viri, zlasti za države v razvoju. Države imajo suvereno pravico, da razvijejo svoje mineralne surovine v skladu z njihovimi nacionalno prednostnimi nalogami. Kadar je rudarstvo pravilno upravljano, ponuja priložnost, da pospeši gospodarski razvoj, zmanjšuje revščino in pomaga državam pri izpolnjevanju razvojnih ciljev tisočletja (Globaldialogue 2014).

5 AFGANISTAN

Afganistan leži v južni Aziji. Razteza se na 652.230 kvadratnih kilometrih in je 41. največja država na svetu, nima pa dostopa do morja. Z dolžino meja, ki znašajo 5529 kilometrov, meji na šest držav, in sicer na Kitajsko (76 km), Iran (936 km), Pakistan (2430 km), Tadžikistan (1206 km), Turkmenistan (744 km) in Uzbekistan (137 km). Glavno mesto države je Kabul. Afganistansko podnebje je sušno do polsušno. Zime so mrzle, poletja pa vroča. Gre za zelo gorato državo s planjavami na severu in jugozahodu. Najnižja nadmorska višina znaša 258 m, najvišja pa 7485 m (Cia 2014).

V Afganistanu naj bi živel 31.108.077 prebivalcev (po podatkih iz leta 2013). Sestavljeni so iz več etničnih skupin. Največ je Paštunov (42 %), sledijo pa jim Tadžiki (27 %), Hazari (9 %), Uzbeki (9 %), Aimaki (4 %), Turkmeni (3 %), Balohi (2 %) in ostal (4 %). Jeziki, ki se govorijo, so afganistansko-perzijski jezik ali dari, ki je uradni jezik in ga govori približno 50 % prebivalstva, paštunščina, ki je prav tako uradni jezik in ga govori 35 % prebivalstva, turški jeziki, ki jih govori 11 % prebivalstva, ostalih 30 jezikov pa govori 4 % prebivalstva. 80 % prebivalcev Afganistana je sunitskih muslimanov, 19 % pa šiitskih muslimanov. Ostale religije predstavljajo približno 1 % prebivalstva. Povprečna življenjska doba znaša približno 48 let za moške in 51 let za ženske. 43 % moških in 12 % žensk je pismenih. Ženska rodi v povprečju pet do šest otrok (Cia 2014).

Afganistan je država le na zemljevidu. Njene meje so se oblikovale šele na začetku 20. stoletja. Gre za prostrano deželo, v kateri vladajo plemena in njihovi poglavarji. Domačini ne poznajo nikakršne nacionalne ali državne pripadnosti. Država v moderni obliki v tej deželi ne funkcionira, kaj šele njene institucije. V državi, kakršno poznamo ljudje v Evropi že stoletja, so ljudje združeni po teritorialnem načelu. V Afganistanu ljudem ni mar za teritorialno načelo. Večinoma so po načelu krvnega sorodstva združeni v vaške skupnosti ali plemena. Države kot organizacije javne oblasti tukaj ni moč zaslediti, čeprav je mednarodna skupnost po vojni v Afganistanu ustanovila osrednjo politično upravo s predsednikom vlade Hamidom Karzajem. Afganistanci nimajo nobenih političnih in ekonomskih institucij ter ne poznajo obveznih denarnih prispevkov, kot so davki, prav davki pa so potrebni za vzdrževanje javne oblasti. Družbena moč je v rokah lokalnih, plemenskih ali vojaških poglavarjev. Skoraj 90 % Afganistancev živi na podeželju. Na začetku stoletja se je večina afganistanskih plemen ustalila in se začela ukvarjati s poljedelstvom. Nekaj plemen še vedno ostaja nomadskih. Ti se preživljajo z živinorejo. Ker je velik del dežele gorat, neprehoden in prekrit s puščavami ter stepami, se je poljedelstvo razvilo zgolj ob rečnih strugah, ob katerih se raztezajo plodne ravnice. Zaradi visokogorja in puščavskih predelov je v Afganistanu od 63 milijonov hektarjev zemlje le 8 milijonov uporabnih za poljedelstvo. Za obdelavo je ugodna večinoma zemlja vzdolž rek in drugih vodnih virov. Zaradi izjemno sušnega podnebja je treba vsa polja redno namakati. Da bi učinkovito namakali izsušeno zemljo, so številne vaške skupnosti izkopale kanale, ki dovajajo vodo do vasi in polj. Ista voda se uporablja za pitje in namakanje polj. V severnih gorskih predelih so nekatere skupnosti ob rekah z lesom, kamenjem in blatom zgradile manjša vodna zajetja. Iz zajetij so speljali kanale do polj. Na vzhodu, jugu in jugozahodu dežele vaške skupnosti za namakanje zemlje uporabljajo »karez« – tradicionalni namakalni sistem, ki je bil pred stoletji značilen za Perzijo. Strojnega obdelovanja zemlje skoraj ni moč videti (Areh 2002).

Afganistan je bil vedno jabolko spora med velikimi silami. Že v 19. stoletju se je bil boj med britanskim in ruskim imperijem za Afganistan. Ker je Afganistan v središču azijske regije, je iz geopolitičnega vidika ključni element za stabilnost v regiji (Kudashkina 2014).

5.1 SOVJETSKA INVAZIJA

ZDA niso prva velesila, ki je napadla Afganistan. Sovjeti so nanj izvedli invazijo že leta 1979. Nad območjem so hoteli vzpostaviti nadzor, a so jim načrte prekrizali ZDA, Britanija, Pakistan, Kitajska in Savdska Arabija. Zanimivo za mojo tematiko je, da so Sovjeti že leta 1960 imeli narejene podrobne načrte ogromnih rudnih nahajališč v Afganistanu (o tem bom

govoril v nadaljevanju) in so se zavedali njihove vrednosti, zato je bil vzrok za invazijo, poleg znanih vzrokov, verjetno tudi mineralno bogastvo. Druga stvar, ki se mi zdi zanimiva, je, da so zdaj ZDA tiste, ki napadajo Afganistan in poleg Kitajske, Indije, Pakistana in še nekaterih drugih že investirajo v afganistansko rudarstvo.

Popolnoma jasno je, da je bila sovjetska invazija decembra 1979 načrtovana neodvisno od afganistanske vlade. Jasno je tudi, da je bila načrtovana že kar nekaj časa, preden je 1500 sovjetskih vojakov vstopilo preko kabulskega letališča v sredini decembra. Dodatnih 1500 sovjetskih specialnih sil je vstopilo 24. decembra in zavzelo ključne strateške položaje. Ob istem času je ogromna kopenska sila s tanki prečkala severno mejo. Dodatnih 5.000 vojakov je vstopilo preko zračnih poti v roku treh dni. Ti so dopolnili 4.000 sovjetskih vojaških svetovalcev, ki so že bili v Afganistanu. Celotna velikost sovjetskih intervencijskih sil je bila 85.000. V vojaški invaziji na Afganistan so Sovjeti želeli vzpostaviti nadzor nad območjem, kjer so imeli interese (Marsden 2009).

Sovjetsko zanimanje za afganistanske minerale ni bilo nič novega, ampak se je začelo že pred 30 leti. To zanimanje je postalo vidnejše po sovjetski invaziji. Že desetletja pred letom 1980 so se izobraženi Afganistanci in tuji geologi zavedali, da ima Afganistan bogata nahajališča mineralov in zemeljskega plina. Glavni problem je bil, kako jih tržiti. Sovjetska zveza je bila očitni trg. Pred levičarskim udarom leta 1978 je bila afganistanska vlada zaradi političnih in ekonomskih vzrokov nenaklonjena temu, da bi bila odvisna zgolj od tega trga. Sovjeti niso nikdar želeli kupiti afganistanskih proizvodov s konvertibilnimi valutami; vedno so zahtevali, da se plačilo izvede na osnovi blagovne menjave. Zanimanje Sovjetov za afganistanske mineralne zaloge je verjetno izhajalo iz dejstva, da je Ferganska dolina v ZSSR, le nekaj sto kilometrov severno, geološko zelo podobna Afganistanu in je vsebovala ogromne mineralne zaloge. Leta 1950 so Sovjeti uspešno izvedli pritisk na afganistansko vlado, da ni dovolila opravljati geoloških raziskav zahodnim državam v provincah, ki so mejile na Sovjetsko zvezo, in sicer navidezno zaradi varnostnih razlogov. Namesto zahodnjakov so svoje usluge ponudili Sovjeti in leta 1957 so se Afganistanci strinjali. Sovjeti in delno tudi Čehi so nato imeli monopol nad pravicami za raziskovanje, vrtanje in rudarjenje v severni polovici Afganistana. Po udaru leta 1973 so bili zahodni tehnični svetovalci postopoma odstranjeni iz geološko raziskovalnih aktivnosti in Ministrstva za rudnike in industrije. Njihove nadomestitve so prišle večinoma iz Sovjetske zveze. Kot rezultat sovjetskega pritiska je afganistanski kartografski inštitut postal tajna organizacija, odprta samo za sovjetsko osebje. Zunanji strokovnjaki večinoma niso imeli dostopa do materiala na inštitutu. Pred sovjetsko

invazijo septembra 1979 so sovjetski geoznanstveniki v Afganistanu težili k zmanjševanju pomena državnih zalog železa, premoga, nafte, kroma in urana. Po okupaciji pa so sovjetski geološki svetovalci spremenili svoja mnenja in priporočili intenzivne rudarske operacije. To dokazuje, da so se Sovjeti ves čas zavedali pomena afganistanskih mineralnih virov, a tega niso razkrili, dokler sami niso bili v položaju, da lahko kaj naredijo iz njih. Pred udarom leta 1978 je bil obstoj ogromnih mineralnih bogastev javno objavljen samo enkrat v malo znani študiji, ki jo je financiral UNDP. Ta študija se je imenovala *Mineralni viri Afganistana* (1977). Bila je narejena s strani devetčlanske sovjetske ekipe, ki je identificirala 78 tržno pomembnih mineralnih nahajališč (Amstutz 1994).

5.2 AFGANISTANSKA ŽELEZNICA

Železnica je nepogrešljiva za prevoz mineralov, a Afganistan ima le 75 kilometrov železnice, brez železnice pa minerali ne bodo zapustili države.

Da blago iz Uzbekistana doseže vse dele države, mora biti transportirano s tovornjaki preko ledenih prelazov na gorah Hindukuša, ki se dvigajo nad praznimi puščavami, saj se 75 kilometrov dolga železnica konča blizu mesta Mazar-e-Sharif. Kratek odsek tirov naj bi bil začetek 3600 kilometrov dolge železnice, ki bo ključna za dostop do rudnih bogastev v Afganistanu, vključno z železom, bakrom in zlatom. Afganistanski predsednik Hamid Karzaj je indijskim investorjem decembra 2013 povedal, da je mineralno bogastvo Afganistana ocenjeno na 30 bilijonov USD (prej je bilo ocenjeno na 3 bilijone). Vse ocene afganistanskega bogastva pa imajo isto pomanjkljivost. Predpostavljajo, da se minerale da izkopati, prevažati in izvoziti iz države, ki so jo opustošila desetletja vojne in ki se sooča z vedno večjo negotovostjo, saj se ZDA in njeni zavezniki pripravljajo, da umaknejo svoje bojne sile do konca leta 2014. Afganistanski 25-letni načrt predvideva, da bi železnica povezala državo z obstoječimi železniškimi progami zunaj njenih meja (glej prilogo A). Poti bi se na severu povezale z linijami, ki tečejo preko centralne Azije, od Kitajske do Evrope, na vzhodu in jugu s Pakistanom ter na zahodu z Iranom. Največja ovira je najti milijarde USD, potrebnih za izgradnjo takega nacionalnega železniškega omrežja, železnice pa so nujne za transport rudnih bogastev v sosednje države, ki imajo dostop do pristanišč, preko katerih dosežejo svetovne trge. Tudi če bi se denar zbral, bi bili vlaki, tiri in viadukti izpostavljeni sabotazam s strani talibanov in drugih skrajnežev, oboroženih z improviziranimi eksplozivnimi napravami, minometi, raketnimi granatami in drugim orožjem, ki so ga afganistanske sile prevzele od

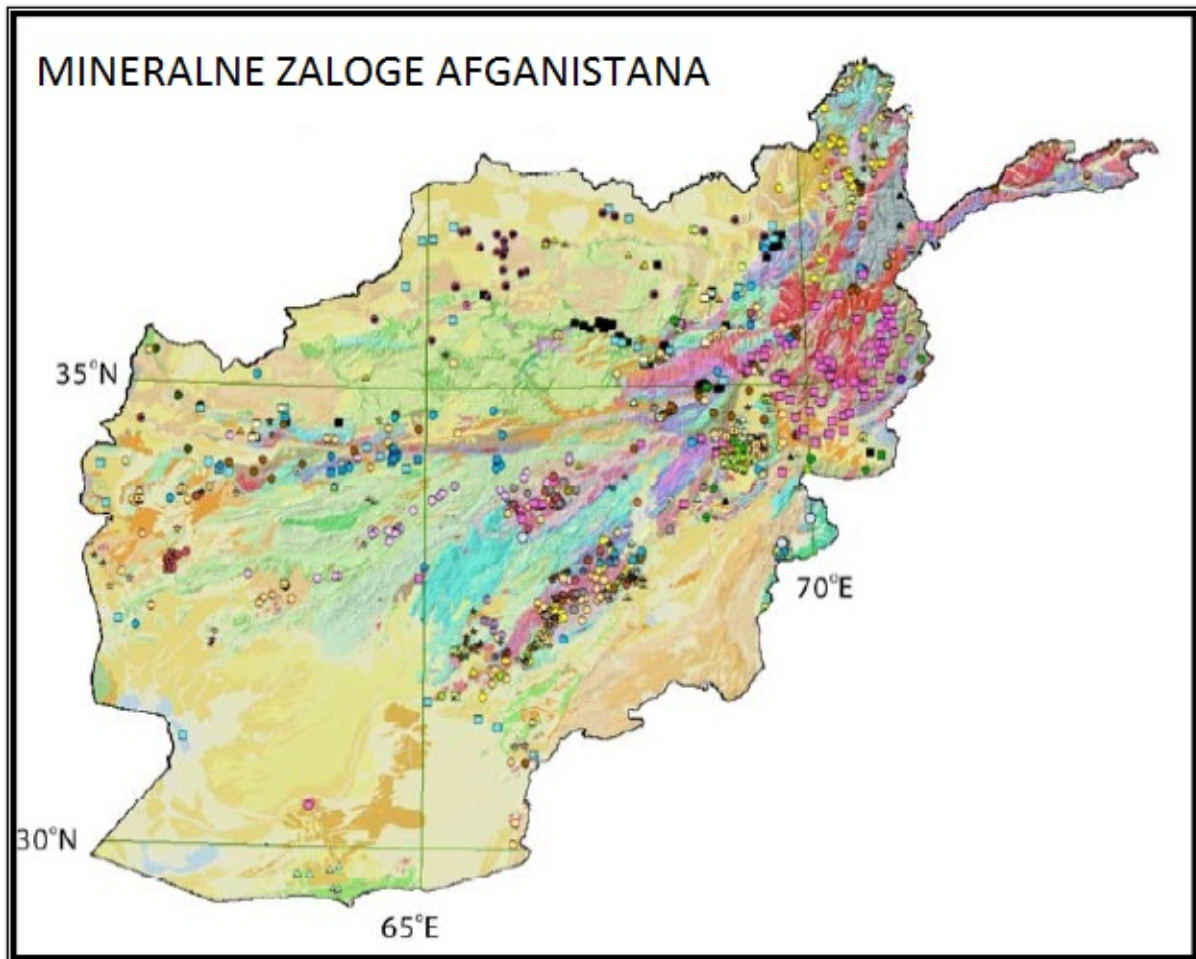
ZDA in zaveznikov. Afganistanska vlada ima stacioniranih 470 policistov za varovanje tirov, ki potekajo čez tovorni terminal Naibabad, ki predstavlja približno 0,02 % dolžine predlaganega nacionalnega železniškega omrežja (Ratnam 2014).

Železnica bo v najboljšem primeru v celoti končana šele čez 25 let, do takrat pa se bodo mineralna bogastva izkoriščala v bistveno manjšem obsegu, še vedno pa obstajajo varnostna vprašanja, saj je Afganistan še vedno zatočišče skrajnežem, ki bodo zelo verjetno izvajali sabotaze na železniških tirih.

6 MINERALNO BOGASTVO AFGANISTANA

Čeprav ima Afganistan bogate mineralne vire, kot so zlato, srebro, baker, redki zemeljski elementi, uran, kositer, železova ruda, živo srebro, svinec, cink, boksit in industrijski minerali, jih večina ni bila uspešno odkritih in raziskanih z uporabo sodobnih metod. Ameriški geodeti (USGS) v sodelovanju z afganistanskimi geodeti (AGS) in podporo Oddelka za poslovne in stabilnostne operacije (TFBSO) so uporabili novo slikovno spektroskopijo površinskih materialnih zemljevidov, da bi izboljšali geološke podpise znanih, a slabo raziskanih rudnih nahajališč in opredelili predhodno neprepoznane mineralne pojave. Za pomoč pri ocenjevanju potencialnih vrst mineralnih nahajališč so bili analizirani hiperspektralni podatki visoke ločljivosti za ugotavljanje prisotnosti izbranih mineralov, ki so lahko indikator preteklih procesov mineralizacije. Ta nabor podatkov zagotavlja konkretno podporo gospodarskim odločitvam tako vladi Afganistana kot tudi drugim osebam javnega in zasebnega sektorja, ki se zanimajo za razvoj afganistanskih naravnih virov. Podatki so bili zbrani s senzorjem HyMap z letali WB-57 družbe NASA, ki so začasno nastanjena na letališču Kandahar. Velike in obsežne spremembe, prikazane v podatkih HyMap, so nakazale, da je najverjetneje porazdelitev bakra in zlata obsežna in veliko večja, kot je bilo prej znano. Ti podatkovni paketi služijo kot vir temeljnih informacij, ki bodo omogočile rudarskim družbam in potencialnim investitorjem pridobivanje mineralnega bogastva Afganistana (Trude in drugi 2012).

Slika 6.1: Porazdelitev mineralnih nahajališč (vsak krogec na sliki predstavlja večje nahajališče mineralov).

Vir: USGS (2005).

Obsežne podatkovne baze rudnih nahajališč, ki vsebujejo več kot 1.000 lokacij nahajališč mineralov, so bile sestavljene iz obstoječih podatkov in posodobljene z uporabo sodobne teorije modela nahajališč in klasifikacije. Zemljevid mineralnih nahajališč Afganistana, ki prikazuje porazdelitev vrst mineralnih nahajališč, je bil ustvarjen iz te baze (slika 6.1). Ta popis znanih zalog in nahajališč mineralnih surovin, ki so razvrščene po vrsti mineralnih zalog, bo podlaga za določanje v državi neodkritih rudnih bogastev (USGS 2005).

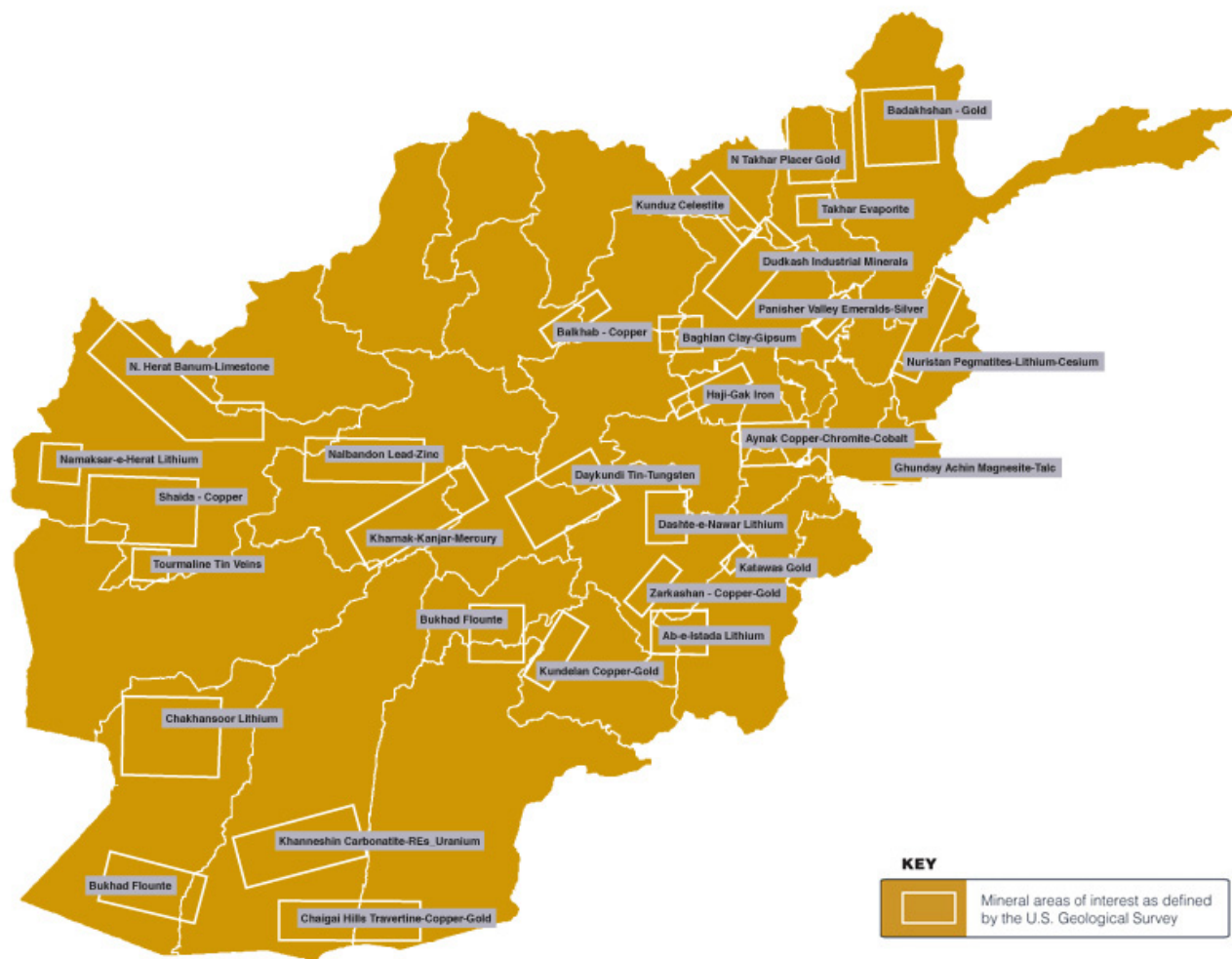
Mineralne surovine, ki se skrivajo globoko pod zemljo, so nevidne za ljudi, zato ne morejo biti izmerjene ali stehtane tako kot gozdne površine, kmetijski pridelek ali divjad. Njihove razsežnosti, količine in kvalitete se lahko kvečjemu posredno oceni z raziskovanjem, ki v končni fazi vključuje odpiranje opazovalnih točk in pregled podzemnih vzorcev, ki se odvzamejo na teh točkah (Chatterjee 2010).

Raziskovanje rudnih nahajališč je proces natančnega iskanja in analiziranja možnih področij, kjer se lahko izkopavajo ali kako drugače pridobivajo uporabni ali dragi minerali, kovine in drugi viri. Rudarska podjetja lahko izvajajo napredne projekte za raziskovanje mineralov, če želijo izvedeti več o možnih lokacijah za nove rudnike. Geologi ali inženirji z znanstveno izobrazbo so pogosto pomemben del procesa raziskovanja in pridobivanja mineralov. So ključnega pomena v mnogih korakih mineralnega raziskovanja: pri izbiranju lokacije, ocenjevanju virov in geokemičnem ter geofizičnem testiranju (Geology degrees 2014).

V južnem Afganistanu se vsak dan odvija veliko takšnih prizorov v od vojne razdejani rdeči coni: par helikopterjev, imenovanih Črni sokol (Black Hawk), se spusti na hrib v bližini južne državne meje s Pakistanom. Ko helikopterja pristaneta, skočijo ven ameriški marinci s pripravljenimi jurišnimi puškami. Takoj za njimi skočijo ven geologi s čeladami in težkimi neprebojnimi jopiči. Na pogled se skoraj ne razlikujejo od vojakov, razen po tem, da so opremljeni z geološkimi kladivi namesto z jurišnimi puškami. Živi ščit vojakov obkroža znanstvenike, ko korakajo po prašnih tleh. Ekipa Jacka H. Medlina, direktorja dejavnosti USGS v Afganistanu, je tako letela že na veliko misij in vsaka od njih je omejena na eno uro, tako da sovražne sile nimajo časa za organizacijo in napad. Šestdeset minut je stresen in bežen trenutek za geologe, ki za jemanje vzorcev in risanje map običajno porabijo več dni. Kamni, ki vsebujejo zaželen element, npr. zlato ali neodim, so vedno stisnjeni med plasti manj zanimivih kamnin, tako da se pojavijo le tu in tam, po navadi ležijo tam, kjer je erozija skopala globoke potočne struge ali na nasprotnih straneh strmih dolin. Za iskanje sledi mineralov so potrebni znanje, vzdržljivost in koncentracija. Marinci vedo, da so njihovi varovanci v očeh nasprotnikov tarče, zato se vedno premikajo skupaj z znanstveniki. Zadnji od teh izletov, opravljeni v februarju, so dokazali, da so bile misije vredne tveganja. Pokazale so se izredne skrite zaloge redkih zemeljskih elementov, najbolj zaželeno podskupina t. i. kritičnih mineralov, ki so ključnega pomena za visoko tehnologijo, ZDA in mnogi drugi narodi pa so slabo oskrbljeni z njimi. Najboljše zaloge so primerljive z glavnim nahajališčem na Kitajskem (Simpson 2011).

Na sliki 6.2 so prikazana najpomembnejša nahajališča mineralov, ki so tudi najbolj zanimiva za investitorje. Iz slike lahko razberemo, da je v Afganistanu po sedaj zbranih podatkih odkritih 29 zelo pomembnih nahajališč mineralov. Vsa najpomembnejša nahajališča seveda ne vsebujejo kritičnih mineralov; na nekaterih nahajališčih so npr. le ogromne količine apnenca ali marmorja (ki je seveda tudi zelo dobičkonosen), na drugih pa tudi velike količine uranove rude.

Slika 6.2: Najpomembnejša nahajališča mineralov

Vir: Afghanmineraltenders (2014).

7 ODVISNOST ZDA OD MINERALOV

Večini povprečnih ljudi bi se verjetno zdelo smešno, da bi Američani napadli Afganistan zaradi mineralov, ki ležijo zakopani globoko po neprijaznih afganistanskih puščavah. A minerali so uporabni za nešteto stvari, zato sem spodaj dodal tri tabele (7.1, 7.2 in 7.3), ki prikazujejo nekaj primerov uporabe t. i. kritičnih mineralov. Nekateri izmed teh mineralov so zelo redki, vsem pa je skupno to, da so sestavni del mnogih sodobnih tehnologij, od mobilnih telefonov in optičnih vlaken do letalskih motorjev in zlitin za vesoljska plovila. Vsem državam na svetu primanjkujejo zadostne količine teh mineralov (izjema je le Kitajska), zato se »vojna za vire« ne zdi več tako nemogoča.

Zgodovinsko povezani z daljšimi spopadi in državljanskimi vojnami v različnih delih Afrike, Latinske Amerike in Azije so naravni viri, kot so ogljikovodiki, zlato, uran, diamanti, baker, cink in redki zemeljski minerali, zdaj bistveno preoblikovali svetovno geopolitično pokrajino, vplivali na zunanjo politiko in povečali gospodarsko rast preko kontinentov. Hitra industrializacija, naraščajoče povpraševanje po energiji, pojav novih trgov in izčrpavanje naravnih virov na zaskrbljujoči stopnji so povzročili vedno večje rivalstvo med narodi za dostop in nadzor virov ter dragocenih mineralov (Chugh 2012).

Tabela 7.1: Uporaba kovin iz skupine platine

KOVINE IZ SKUPINE PLATINE	
Platina	katalizatorji, elektronika, kemična obdelava
Paladij	katalizatorji, kondenzatorji, senzorji ogljikovega monoksida
Rodij	katalizatorji, kemična obdelava
Rutenij	elektronski stiki in upori, superzlitine
Iridij	vžigalne svečke, zlitine, kemična obdelava
Osmij	elektronski stiki, elektronska mikroskopija, kirurški vsadki

Vir: Simpson (2011).

Tabela 7.2: Uporaba redkih zemeljskih mineralov

REDKI ZEMELJSKI MINERALI	
Skandij	deli za vesoljska plovila, aluminijeve zlitine
Itrij	laserji, televizijski in računalniški zaslani, filtri za mikrovalove
Lantan	rafiniranje nafte, baterije za hibridne avtomobile, fotografski objektivi
Cerij	katalizatorji, rafiniranje nafte, proizvodnja steklenih objektivov
Prazeodim	letalski motorji
Neodim	računalniški trdi diski, mobilni telefoni, zelo močni magneti
Prometij	prenosne rentgenske naprave, jedrske baterije
Samarij	zelo močni magneti, etanol, PCB-čistila
Evropij	televizijski in računalniški zaslani, laserji, optična elektronika
Gadolinij	kemoterapija, MRI-skeniranje (radiologija)
Terbij	polprevodniška elektronika, sonar
Disprozij	laserji, palice za nadzor jedrskih reaktorjev, zelo močni magneti
Holmij	zelo močni magneti, laserji
Erbij	optična vlakna, palice za nadzor jedrskih reaktorjev
Tulij	rentgenski aparati, superprevodniki
Iterbij	prenosne rentgenske naprave, laserji
Lutecij	kemična obdelava, LED-žarnice

Vir: Simpson (2011).

Tabela 7.3: Uporaba ostalih kritičnih mineralov

OSTALI KRITIČNI MINERALI	
Indij	zaslone na tekoče kristale, polprevodniki, sončne celice
Mangan	proizvodnja železa in jekla, aluminijeve zlitine
Niobij	proizvodnja jekla, zlitine za vesoljska plovila

Vir: Simpson (2011).

Omenil sem, da praktično vsem državam primanjkuje kritičnih mineralov, brez njih pa država ne more biti velesila, saj so nujno potrebni za ekonomsko, znanstveno in vojaško superiornost. V tabeli 7.4 je v odstotkih prikazano, koliko mineralov morajo uvažati ZDA.

Tabela 7.4: Odvisnost ZDA od uvoza v odstotkih

ODIVISNOST ZDA OD UVOZA	
Platina	94 %
Paladij	58 %
Redki zemeljski minerali	100 %
Indij	100 %
Mangan	100 %
Niobij	100 %

Vir: Simpson (2011).

Vidimo lahko (glej tabelo 7.4), da so ZDA zelo odvisne od uvoza kritičnih mineralov, brez katerih ne bi bile velesila. Že to bi lahko bil pomemben razlog za invazijo na Afganistan.

7.1 VOJNA V AFGANISTANU

V tem poglavju predstavljam, ali je mineralno bogastvo Afganistana eden od vzrokov za vojno v tej državi, ki se je začela leta 2001. Povod za vojno je verjetno vsem poznan (napad 11. septembra, ki naj bi ga izvedli talibani), o vzrokih pa se ne govori veliko. Invazija na Afganistan je tudi del »vojne proti terorizmu«. To je fraza, ki jo je prvi uporabil takratni predsednik ZDA George Bush, in nima pomena. Vojne se tradicionalno napovejo državam in ne dejanjem. V tem primeru je verjetno šlo zgolj za propagando in prikrievanje resničnih vzrokov.

Zaradi terorističnih napadov 11. septembra 2001 so ZDA začele z operacijo *Enduring Freedom* (OEF) z namenom, da bi končale talibanski režim in naredile konec varnemu zatočišču Al Kaide ter ji preprečile uporabo afganistanskega ozemlja kot osnove za teroristične dejavnosti. V tej prvi fazi, ki je bila primarno vojaška, so ZDA in druge

koalicijske sile tesno sodelovale z afganistanskimi opozicijskimi silami in hitro odstranile talibanski režim (Ussery 2010).

Ko je bil talibanski režim odstranjen, so morali odstraniti še Osamo bin Ladna, najbolj iskanega terorista na svetu, kar jim je po desetih letih tudi uspelo.

Predsednik Obama je obvestil, da je bil Osama bin Laden, vodja Al Kaide, odgovoren za napade 11. septembra, ubit v bitki med operacijo, ki jo je odredil v nedeljo znotraj Pakistana. S tem se je končal 10-letni lov na najbolj iskanega terorista na svetu (Copper 2011).

Na tej točki naj omenim, da javnosti nikoli niso bili predstavljeni trdni dokazi, da je napad organiziral Osama bin Laden. Tretji najvplivnejši človek talibskega režima, Molvi Abdul Salam Zaef, zatrjuje, da za napad 11. septembra ni odgovoren noben Afganistanec:

Mnogi mi ne verjamejo, a resnično sem bil šokiran. Gledal sem in gledal ... Težko je bilo verjeti. Osebno napad na Ameriko obsojam. Žal mi je nedolžnih ljudi. Kjer koli bi se zgodilo kaj podobnega, bi bili moji občutki enaki. Takoj mi je bilo jasno, da bo Amerika nekaj ukrenila. 7. oktobra, ko so se začeli napadi na našo državo, je bila njihova reakcija dokončno jasna. Da bi za napadom stali talibi? Nikakor. To nas žali. Mi se od nekdaj ukvarjamo s svojo državo. Dovolj težav imamo in ne ubijamo kar tako. Afganistan in naša vlada sta napačni tarči. Da o civilnem prebivalstvu niti ne govorim. Talibi imamo na voljo dovolj dokazov, da je bil napad na Afganistan načrtovan že davno pred 11. septembrom. Teroristični napad na ZDA je bil le povod, da na našo državo čim prej začnejo odmetavati bombe. Še enkrat ponavljam: za tragedijo 11. septembra ni odgovoren noben v Afganistanu živeči človek. To vam osebno zagotavljam. ZDA so bile pripravljene. Osama bin Laden je bil že vnaprej obsojen. Cilj določen – Afganistan (Videmšek 2011).

Odstranjevanje talibanov z oblasti in pregon Al Kaide iz države sta bila prva cilja v kampanji za poraz terorizma. Del te kampanje je bila ukinitvev proizvodnje opija. Afganistan proizvede več kot 90 % svetovnega nefarmacevtskega opija. Je tudi največji svetovni proizvajalec hašiša. Dobiček od prodaje teh drog je bil in ostaja pomemben vir financiranja za teroriste (Fallon 2013).

Vojna v Afganistanu je sredi leta 2010 postala tudi uradno najdaljša vojna v ameriški zgodovini in vietnamsko »potisnila« na drugo mesto. Sredi novembra 2010 so ZDA po času, preživetem v Afganistanu, prehitile tudi Sovjetsko zvezo. Na vrhu zveze NATO v Lizboni so

vojno uradno podaljšali do konca leta 2014 – z odprto možnostjo, da vojska ostane pod Hindukušem. Dokončno je postalo jasno, da v Afganistanu šteje prisotnost in ne vojaška zmaga. Prva tri leta po talibskem begu iz Kabula je v Afganistanu vladalo sorazmerno zatišje. Mednarodni skupnosti na čelu z ZDA, ki so medtem izgubile v Iraku, tega ni uspelo izkoristiti. Namesto da bi uničeno državo zgradili na novo, so »koncesije« za razvoj in obnovo podelili starim gospodarjem vojne, zasebnim varnostnim podjetjem in predsedniku Hamidu Karzaju, čigar ožji krog sodelavcev je v zadnjih petih letih rušil »korupcijske rekorde« in z obilno pomočjo mednarodne skupnosti poneveril tako predsedniške kot parlamentarne volitve. Posledice so bile samoumevne: vnovičen izbruh vojne, propad mednarodnega projekta, povečana medetnična nasprotja, razcvet opijske trgovine, gestrateška šibitev NATA in »zahodnih zaveznikov«, najhujše humanitarne statistike v sodobni zgodovini, zlom zdravstvenega in šolskega sistema, vsesplošen razcvet korupcije in plenjenja ter nastanek »minidržav«, ki jih vodijo lokalni gospodarji vojne (Videmšek 2011).

Konkretnega konca vojne še ni na vidiku. Kljub dosegu nekaterih glavnih političnih mejnikov, vključno z ratifikacijo nove ustave in predsedniškimi ter parlamentarnimi volitvami, je dosedanji napredek v uveljavljanju vladavine prava, vzpostavitvi učinkovite vlade in spodbujanju gospodarskega razvoja relativno omejen. Strokovnjaki in opazovalci imajo že več let pomisleke glede slabšanja varnostnih razmer na terenu, vključno z večjo frekvenco in sofisticiranostjo napadov (Ussery 2010).

Na Harvard University's Kennedy School of Government so izračunali, da bosta desetletje dolgi ameriški vojni v Afganistanu in Iraku na koncu skupaj stali približno 6 bilijonov USD, kar je ekvivalent 75.000 USD za vsako ameriško gospodinjstvo. Lawrence Lindsey, direktor Nacionalnega gospodarskega sveta predsednika Georgea Busha, je za največji državni časopis (Wall Street Journal) na začetku vojne povedal, da bo stala med 100 in 200 milijard USD. Takrat je bil deležen nasprotovanja s strani svojih kolegov, ki so trdili, da je to hudo precenjevanje (Shah 2013).

Stroški vojne v Afganistanu so postali ogromni in povsem jasno je, da ZDA niso v vojni zaradi teroristov, ampak zasledujejo višje zunanjepolitične cilje v srednji Aziji na območju, ki je zelo bogato z naravnimi viri.

Leta 1992 je Pentagon jasno in jedrnato navedel, kaj je nov zunanjepolitični cilj ZDA v Evraziji: »Naš prvi cilj je, da se prepreči ponovni pojav tekmeča, ki predstavlja grožnjo na ozemlju nekdanje Sovjetske zveze. To je prevladujoč dejavnik ... in zahteva, da se trudimo

preprečiti kakršni koli sovražni moči vzpostaviti prevlado nad regijo, katere viri bi, pod konsolidiranim nadzorom, zadostovali za ustvarjanje globalne moči ... Naša strategija se mora zdaj preusmeriti na nasprotovanje katerega koli morebitnega prihodnjega globalnega konkurenta (Fallon 2013)«.

Jasno je, da želijo ZDA vsem državam (predvsem Rusiji in Kitajski) preprečiti dostop do strateško pomembnih virov v centralni Aziji, ki so nujni za ustvarjanje globalne sile. Sami želijo imeti nadzor nad viri in s tem zmanjšati svojo odvisnost od drugih držav ter povečati svojo prevlado.

13. junija 2010 je bil v časopisu New York Times objavljen članek z naslovom *Združene države so identificirale ogromno mineralno bogastvo v Afganistanu*. Članek se je začel takole: ZDA so odkrile skoraj bilijon (1000.000.000.000) dolarjev v neizkoriščenih rudnih nahajališčih v Afganistanu, mnogo več kot v vseh doslej znanih rezervah in po mnenju visokih ameriških vladnih uradnikov dovolj, da se temeljito spremeni afganistansko gospodarstvo in morda tudi samo vojno v Afganistanu. Prej neznane zaloge, vključno z ogromnimi žilami železa, bakra, kobalta, zlata in kritičnih industrijskih kovin, kot je litij, so tako velike in vključujejo tako veliko mineralov, ki so bistvenega pomena za sodobne industrije, da bi se Afganistan sčasoma lahko preoblikoval v enega najpomembnejših rudarskih centrov na svetu (Risen 2010). Že prej sem omenil, da geologi že dolgo vedo za ogromna rudna bogastva Afganistana. Vse, kar se je spremenilo, je odkritje, da ima Afganistan še veliko več zalog, kot so pričakovali. Nikakor pa ni šlo za neznane zaloge, kot so zapisali v članku. ZDA so za te zaloge dobro vedele že prej in njihovo odkritje je bilo vse prej kot naključje. Rusi so imeli te informacije že pred desetletji in so tudi prvi zbirali podrobne podatke o teh nahajališčih, saj so se tudi sami močno zanimali za te vire, a si Afganistana niso uspeli podrediti.

V nadaljevanju članka so zapisali še eno polresnico: »Velik obseg mineralnega bogastva Afganistana je odkrila majhna ekipa uradnikov iz Pentagona in ameriških geologov. Afganistanska vlada in predsednik Hamid Karzaj sta bila o tem pred kratkim obveščena (Risen 2010)«.

Ruski in afganistanski geologi so mnoga nahajališča že pred leti natančno raziskali, a Američani niso seznanjeni z ruskim načinom klasifikacije, zato jih težko berejo. Ti dokumenti so bili prevedeni v angleščino in so še vedno v Kabulu, zato je nemogoče reči, da sta bila vlada in predsednik o mineralnih bogastvih šele pred kratkim obveščena, saj imata te

dokumente na razpolago že 53 let. Prav tako je nemogoče reči, da so ameriški uradniki in geologi odkrili nekaj, kar je mnogim znano že desetletja. Dobro raziskano je bilo že pred desetletji npr. nahajališče železa na vzhodu Afganistana, ki je eno največjih nahajališč te kovine na svetu: »Nahajališče železa Haji-Gak v provinci Bamyan na vzhodu Afganistana je bilo natančno preučevano in izračune virov so naredili leta 1960 afganistanski in ruski geologi. Navedena poročila so bila prvotno napisana v ruščini in prevedena v angleščino leta 1970, vendar so še vedno v Kabulu in na splošno niso na voljo« (Sutphin in drugi 2011).

Podoben primer, ki naj bi bil poznan že v antiki in pozneje preiskan s strani Sovjetov, je nahajališče bakra Aynak. Tu se obenem vidi tudi, da so se Sovjeti močno zanimali za rudna bogastva Afganistana, saj so izvajali obsežne raziskave in lociranja. »Leta 1974 so sovjetski geologi preiskali in locirali območje Kabula in ponovno odkril Aynak, Darband in Jawkhar, obetavna nahajališča bakra. Med letoma 1974 in 1976 in spet 1978 in 1989 je Sovjetska geološka misija izvedla podrobno preučevanje Aynaka, vendar so ta dela prenehali leta 1989 zaradi umika sovjetskih svetovalcev in prihoda državljanske vojne« (Ministry of Mines and Petroleum 2014).

Vpletenost ZDA v Afganistan je primer velesile, ki bije gverilsko vojno v zasledovanju geopolitičnih ciljev, ki presegajo zgolj poraz lokalnega upora. To je vrnitev »velike igre« (The Great Game), kjer se ZDA in njeni tekmici, Rusija in Kitajska, borijo za vpliv v Afganistanu in zagotovitev virov v Srednji Aziji, zlasti nafte in plinovodov. Če zmaga ZDA, bosta Rusija in Kitajska postali manjši sili. Če zmaga Rusija ali Kitajska, se bodo ZDA soočile z mogočnim tekmečem, ki bo imel potencial, da zmoti projekcijo ameriške moči (Fallon 2013).

Če bi ZDA vzpostavile učinkovit nadzor nad afganistanskimi viri, bi bistveno zmanjšale svojo odvisnost od Kitajske, saj skoraj ne bi bilo več treba uvažati kritičnih mineralov od nje.

Kitajska ima največje svetovne rezerve redkih zemeljskih kovin in nadzira 97 % svetovnih zalog. Če so predhodne ocene pravilne, ima Afganistan šeste največje svetovne rezerve teh kovin. Če bi Washington učinkovito nadzoroval ta alternativni vir, bi bili ZDA in ostali industrializirani svet manj odvisni od Kitajske. To bi okrepilo geopolitični položaj Washingtona, hkrati pa bi ga slabilo v Pekingu (Fallon 2013).

Afganistan ima tudi nekaj nahajališč nafte in plina, vendar ne dovolj, da bi jih označili kot strateškega pomena. Njegovi severni sosedi pa imata zaloge, ki bi lahko bile odločilnega pomena za svetovno oskrbo v prihodnosti. Leta 1998 je Dick Cheney, ki je bil tudi

podpredsednik ZDA, pred tem pa izvršni direktor velikih naftnih družb, pripomnil: »Ne pomnim, kdaj smo imeli regijo, ki je tako nenadoma postala tako strateško pomembna kot kaspjska«. Ampak nafta in plin, ki sta tam, sta ničvredna, dokler se ne premakneta. Edina pot, ki je tako politično in ekonomsko smiselna, je skozi Afganistan. Transportiranje fosilnega goriva kaspjskega bazena prek Rusije ali Azerbajdžana bi močno okrepilo politični in gospodarski nadzor Rusije nad republikami osrednje Azije, kar je točno to, kar Zahod poskuša preprečiti. Če bi ga črpali skozi Iran, bi obogatili režim, ki ga želijo ZDA izolirati. Pošiljanje daleč okrog Kitajske bi bilo, poleg strateških premislekov, predrago. Plinovodi in naftovodi skozi Afganistan bi omogočali ZDA, da zasledujejo cilj »diverzifikacije oskrbe z energijo« in da prodrejo na najdonosnejše trge na svetu. Rast evropske porabe nafte je počasna, konkurenca pa je huda. V južni Aziji je ravno nasprotno – povpraševanje je v razcvetu, konkurenca pa je redka. Črpanje nafte na jugu in prodajanje v Pakistanu ter Indiji je veliko donosnejše kot črpanje na zahodu in prodajanje v Evropi (Monbiot 2001).

V tabelah, ki so predstavljene v tem poglavju, sem prikazal, kako pomembni so minerali za izdelavo visokotehnoloških izdelkov. Nepogrešljivi so za ustvarjanje vojaške in ekonomske moči države. ZDA niso bogate s temi minerali, zato jih morajo ogromno uvažati. Afganistan je neverjetno bogat s celim spektrom mineralov, ki pa jih praktično ne izkorišča. Teroristi, ki so jih Američani pred leti sami izurili za boj proti Sovjetom, se skrivajo v Afganistanu in izvedejo teroristični napad na stolpnici v ZDA (za njihovo vpletenost še zdaj ni trdnih dokazov), ki je tudi največji teroristični napad v zgodovini. Ker Afganistan noče predati teroristov, ZDA napadejo Afganistan, povzročijo ogromen kaos in dosežejo svoj cilj – končajo talibanski režim in naredijo konec varnemu zatočišču Al Kaide ter delno preprečijo uporabo afganistanskega ozemlja za teroristične dejavnosti. Ulovijo in ubijejo tudi najbolj znanega in iskanega terorista na svetu – Osamo bin Ladna. Približno istočasno majhna skupina ameriških geologov in uradnikov iz Pentagona »odkrije« neverjetne zaloge mineralov, ki bi Afganistanu lahko pomagali, da ne bi bil več odvisen od proizvodnje opija. ZDA, Kitajska, Indija in še nekaj drugih držav že investira v afganistansko rudarstvo in infrastrukturo. Zanimivo je, da so prav te države Afganistanu pomagale v vojni proti Sovjetom leta 1979. Je Afganistan morda res tako strateško pomemben, da za nobeno ceno niso dovolili njegovega prihod pod sovjetski vpliv, ali so to storili le zato, da bi Sovjete čim prej porazili v hladni vojni? Vsekakor ga hočejo zdaj spraviti pod svoj vpliv, vprašanje je le, kdo bo dobil največ – Kitajska, ZDA, Indija, Pakistan ali morda še kdo drug.

Obilje in izkoriščanje naravnih virov povzroča politične nemire, če različni deli družbe poskušajo dobiti nadzor nad prihodki od virov (Ploeg in Rohner 2012). To se dogaja v mnogih z viri bogatih državah in menim, da Afganistan ni izjema.

8 KDO BDI NAD IZKORIŠČANJEM MINERALNIH BOGASTEV?

Vsaka suverena država naj bi sama nadzorovala izkoriščanje mineralnih bogastev. V Afganistanu ima to vlogo Ministrstvo za rudnike in nafto. Kadar minerali postanejo vir za financiranje vojne, se lahko vmeša OZN.

Vsi minerali, ki se nahajajo na površini ali pod njo, so izključna last vlade, razen ogljikovodiki in voda, saj za slednje veljajo posebni zakoni. Glavna vloga vlade v zvezi z minerali je spodbujanje učinkovitega razvoja mineralne industrije s strani zasebnega sektorja. Ministrstvo za rudarstvo in industrijo je odgovorno za izvajanje rudarskega zakona. Zakon zagotavlja imetniku rudarskih pravic varnost naložb. Vlada ne more razlastiti rudarskih pravic brez ustreznega nadomestila v skladu z mednarodnimi normami (U. S. Geological Survey 2006).

Ministrstvo za rudarstvo ima mandat, da uresniči vladno vizijo trajnih, na trgu temelječih, gospodarsko uspešnih sektorjev za minerale in ogljikovodike, ki spodbujajo in ščitijo naložbe zasebnega kapitala in podjetij, kot je določeno v ustavi Afganistana in afganistanski nacionalno razvojni strategiji (Ministry of Mines and Petroleum 2014).

Lastništvo, nadzor, iskanje, raziskovanje, izkoriščanje, ekstrakcija, koncentracija, predelava, preoblikovanje, prevoz, trženje, prodaja in izvoz mineralnih snovi na ozemlju Afganistana, pod ali na površini Zemlje ali v vodotokih se urejajo z določbami Zakona o mineralih (Natural environment research council 2005).

Ministrstvo za rudnike in industrijo je dolžno urejati mineralne dejavnosti v skladu z zakonom o mineralih in razvijati, promovirati ter zagotoviti učinkovito upravljanje industrije mineralov s strani zasebnega sektorja v korist prebivalcem Afganistana (Natural environment research council 2005).

Iz spletne strani Ministrstva za rudnike se da razbrati, da je njihov cilj pridobiti čim več tujih investicij. Želijo si, da bi se začela razvoj in izkoriščanje mineralnih bogastev, kar bi bilo za določene posameznike in nekatere države zelo dobičkonosno, za povprečne Afganistance pa mogoče ne najbolj. Več o tem sledi v naslednjem poglavju.

8.1 VLOGA OZN

Na globalnem nivoju bdi nad izkoriščanjem mineralov OZN, predvsem kadar so minerali glavno sredstvo za financiranje vojn in ostalih oboroženih spopadov. V Afganistanu minerali trenutno še niso sredstvo za financiranje vojn, saj se še niti ne izkoriščajo v dovolj velikem obsegu, obstaja pa nevarnost, da bi v bližnji prihodnosti to postali. Varnostni svet OZN¹ lahko v primeru, da so minerali gonilo konflikta, izvede razne bolj ali manj učinkovite sankcije.

Zanimivo je, da imajo vsaj tri stalne članice OZN geostrateške in geoekonomske interese na območju Afganistana. To so ravno države, ki sem jih že večkrat omenil: Kitajska, ZDA in Rusija.

Klasifikacija OZN (UNFC) za energetske in mineralne vire je splošno veljavna shema za razvrščanje in ocenjevanje rezerv energetskih ter mineralnih virov. Najpomembneje je, da omogoča skupno in nujno mednarodno razumevanje teh klasifikacij in ocen. Razvrstitev je zasnovana tako, da omogoča vključitev trenutno veljavnih izrazov in definicij v ta okvir, in to tako, da so primerljivi in združljivi. Ta pristop je bil poenostavljen z uporabo trimestne kode, ki jasno navaja bistvene značilnosti pridobljene energije in mineralnih surovin v tržni ekonomiji (United Nations Economic Commission for Europe 2013).

Omenil sem, da se minerali v Afganistanu trenutno še ne izkoriščajo, v prihodnosti pa se zagotovo bodo. DR Kongo je država, ki je po mineralnem bogastvu podobna Afganistanu – s to razliko, da se v DR Kongo minerali izkopavajo in posledično povzročajo konflikt.

Vojna v vzhodni DR Kongo se je začela na začetku devetdesetih let in se nadaljuje vse do danes. Obsegala je dve mednarodni vojni, od 1996 do 1997 in od 1998 do leta 2003, ter več invazij iz sosednjih držav z borci iz številnih oboroženih skupin, tako domačih kot tujih. DR Kongo ima bogate naravne vire, a je glede na prebivalca najrevnejša država na svetu. V DR Kongo tudi poteka največja in najdražja mirovna misija OZN na svetu, in sicer MONUSCO, ki ima več kot 20.000 osebja in letni proračun v višini 1,4 milijarde dolarjev. Vzhodni del države muči nestabilnost, saj milice še vedno trpinčijo prebivalstvo, a se o konfliktu zelo malo govori v mednarodnih medijih. Konflikt v RS Kongo je znan po hudih kršitvah človekovih pravic, vključno z nasiljem nad ženskami in uporabo otrok vojakov. Od leta 1996 je

¹ Varnostni svet ima glavno odgovornost za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Sestavlja ga 15 držav članic in vsaka država ima en glas. Pet je stalnih članic s pravico veta, deset pa je nestalnih članic, ki jih izvoli Generalna skupščina za dobo dveh let (United Nations 2014).

Pet stalnih članic predstavljajo: Kitajska, Francija, Rusija, Velika Britanija in ZDA.

Mednarodni odbor za reševanje izračunal, da je zaradi vojnih vzrokov umrlo približno 5,4 milijona ljudi. Leta 2012 je bila DR Kongo uvrščena najnižje po indeksu človekovega razvoja OZN (Enough 2014).

Kljub temu, da se v DR Kongo odvijajo najhujše kršitve človekovih pravic, ki so posledica izkoriščanja mineralnih bogastev, je OZN naredil zelo malo za izboljšanje razmer. Tudi misija MONUSCO, ki je največja misija OZN, ni preveč učinkovita, saj ni ustavila trpinčenja in pobijanja civilistov. V DR Kongo se izvajajo še druge sankcije, ki imajo zelo malo pomena, saj se na veliko kršijo. Sankcije se predvsem nanašajo na kriminalne skupine znotraj DRK, zelo malo pa na podjetja, ki kupujejo konfliktne minerale, čeprav ravno podjetja s kupovanjem mineralov financirajo uporne skupine.

Afganistan ima velik potencial, da v prihodnosti postane podoben DR Kongo. OZN ne more nadzorovati razmer v DR Kongo, zato sklepam, da jih tudi v Afganistanu ne bo. Sankcije, ki se zgolj delno izvajajo, in nešteta poročila, ki so objavljena na straneh OZN, niso nikoli bila in nikoli ne bodo kos pohlepu vlad in načrtnemu prisvajanju virov, kot ga vidimo v DR Kongo. V Afganistanu so geoekonomske in geostrateške interese velesil še večji in te sile so povrh še države članice OZN, ki imajo pravico do veta. Kdo bo nadzoroval njih? Če so tisti, ki nadzorujejo, in tisti, ki izkoriščajo, isti, potem to ni več nadzor.

9 MINERALI – BONITETA ALI PREKLETSTVO PREBIVALCEV AFGANISTANA?

Intuitivno se zdi ideja, da rudarjenje pozitivno prispeva h gospodarskemu razvoju in zmanjševanju revščine, smiselna. Donosni naravni viri, kot so baker, diamanti, zlato in kositer, lahko zagotovijo revnim državam velike prihodkovne tokove, ki se lahko uporabljajo za zmanjšanje revščine. Vendar pa nedavna empirična raziskava dokazuje visoko verjetnost, da rudarjenje vodi do večje revščine, kot pa prispeva k njenemu zmanjševanju. Študija Svetovne banke razlikuje tri različne vrste rudarskih držav: države, kjer je rudarjenje »prevladujoče« (rudarski proizvodi prispevajo več kot 50 % vsega izvoza), države, kjer je rudarjenje »kritično« (prispeva 15–50 % celotnega izvoza), in države, kjer je rudarjenje »pomembno« (6–15 % izvoza). Presenetljiva je ugotovitev, da je rast BDP negativna za vse tri kategorije rudarskih držav v letih 1990–1999. Poleg tega so bile stopnje rasti obratno povezane s stopnjo odvisnosti od izvoza mineralov – gospodarstva držav z nižjimi deleži odvisnosti od mineralnih virov so se manj skrčila kot gospodarstva držav z večjimi deleži

odvisnosti. Uspešnost rasti rudarskih držav kot celote kaže, da imajo države z velikimi prihodki iz rudarstva slabšo rast od držav z manj prihodki iz rudarstva (Pegg 2005).

Empirična raziskava, ki jo je naredil Michael Ross, je pokazala, da imajo od mineralov odvisne države bistveno višjo stopnjo neenakosti kot druge države s podobnimi dohodki: bolj kot država temelji na izvozu mineralov, manjši je delež dohodka, ki pripade najrevnejšim 20 % prebivalstva. Odvisnost od nafte ali mineralov pa je povezana tudi z relativno nizko porabo za izobraževanje. Rudarji so pogosto delavci migranti, ki živijo brez njihovih družin in v motenih socialnih kontekstih. To stanje lahko prispeva k visoki razširjenosti okužbe z virusom HIV in drugimi nalezljivimi boleznimi v rudarskih skupnostih (Pegg 2005).

Razumevanje naravnih virov kot gonilo gospodarskega razvoja je šlo skozi velike spremembe v zadnjih treh desetletjih. Do leta 1980 so ekonomisti navadno videli obilo virov kot korist, ampak v naslednjem desetletju se je razvil koncept »prekletstva naravnih virov«, ki je povezal izobilje virov s počasnejšo rastjo, nasilnimi civilnimi konflikti in nedemokratičnimi režimi (Humphreys 2012).

Rudarjenje velja za ogromen vir bogastva, ki bi lahko revnim državam pomagalo do večje blaginje, a raziskave govorijo o t. i. »prekletstvu virov«, kar pomeni »nagnjenost z viri bogatih držav, da imajo slabši uspeh na različnih socialnih in ekonomskih področjih kot z viri revne države (Pegg 2005)«.

Rudarjenje žal prispeva tudi k tveganju za revne ljudi. Države, ki so močno odvisne od izvoza virov, so zelo ranljive za gospodarske šoke zaradi njihovega pomanjkanja raznovrstnosti in ciklične narave cen surovin. V preteklem stoletju so bile mednarodne cene za primarno blago, vključno z minerali, bolj nestanovitne kot cene industrijskih proizvodov, nihanje cen pa se je po letu 1970 še povečalo. Države z visoko stopnjo odvisnosti od virov imajo večje tveganje za državljansko vojno. Okoljski vplivi rudarskih projektov lahko tudi povečajo ranljivost revnih. V Zambiji rudniki bakra letno oddajajo v zrak 300.000 do 700.000 ton žveplovega dioksida. To prispeva k onesnaženosti tal, saj se emisije žveplovega dioksida iz topilnice pretvorijo v žvepleno kislino in povzročijo uničenje vegetacije. Svetovna banka ocenjuje, da je več deset tisoč prebivalcev pod vplivom visokih ravni svinca v zemlji, ki je posledica taljenja in rudarskih operacij (Pegg 2005).

Na tej točki moram tudi omeniti, da delo v rudnikih povzroča poklicne bolezni. Med temi so zelo pogoste bolezni dihal zaradi velike koncentracije prahu v zraku. »Prah je eden od

pomembnejših dejavnikov, ki povzročajo poklicne bolezni dihal med delavci (Abdollah in drugi 2012)«.

Vsako leto na tisoče rudarjev umre v podzemnih rudarskih nesrečah. Obstaja več vzrokov za pojavljanje nesreč, vključno z izpusti strupenih plinov, kolapsi rudniških odprtin, eksplozijami, poplavami in mehanskimi napakami, ki nastanejo zaradi napačne uporabe ali nepravilnega delovanja opreme. Milijone ljudi dela v rudarski dejavnosti na neformalen način in brez delovne zaščite ter zdravstvenega zavarovanja, kar prispeva k rasti stopnje nesreč v tem sektorju. Delovni pogoji v rudarskem sektorju so slabi. Ta industrija zaposluje okoli 1 % delovne sile na svetu in beleži 8 % nesreč s smrtnim izidom (Arruda in Gontijo 2012).

Afganistanska družba in narava nenehno delujeta in vplivata druga na drugo. Že ob pogledu na divje, težko in grobo geografsko okolje, ki je sestavljeno iz neprijaznih puščavskih predelov, redkih zelenih oaz in nepreglednih kamnitih gora, spoznamo, da je prav ta narava oblikovala afganistanskega človeka. Afganistanci so suhi in nizke rasti. Ostre poteze in gube na temnih obrazih ter razpokane dlani pričajo o težkem življenju. Afganistan je dežela, kjer 90 % ljudi živi od kmetijstva, ostali pa tudi od trgovine in obrti. Vse do začetka šestdesetih let se je prebivalstvo v Afganistanu spopadalo z lakoto. Vaške skupnosti so pridelovale skromne količine hrane, ki so komaj zadostovale za potrebe skupnosti. Prebivalstvo je zato pogosto pestilo pomanjkanje. V sedemdesetih letih so ZDA dodelile Afganistanu več milijonov dolarjev pomoči za povečanje kmetijske proizvodnje v deželi. V nekaj letih so močno razširili obdelovalne površine in skokovito dvignili proizvodnjo. Toda po sovjetski invaziji leta 1979 je v Afganistanu zavlada lakota. Po silovitih bojih na podeželju so sovjetske enote načrtno uničevale polja, zaloge hrane in vodne vire. S takšnimi ukrepi so želeli uničiti protikomunistično gverilo mudžahidov, ki jo je podpiralo vaško prebivalstvo (Areh 2002).

Povprečni prebivalci Afganistana (tu imam v mislih predvsem tistih 90 %, ki živijo od kmetijstva) živijo po večini zelo revno življenje. Soočajo se s pomanjkanjem hrane, vode in ostalih osnovnih sredstev za preživetje. Njihov trenutni življenjski standard je zelo nizek, zanimivo pa je, da so »zadovoljni« s tem, kar imajo. So zelo neinovativni: »Novinarji so negodovali predvsem nad neznanjem in nad veliko neambicioznostjo Afganistancev, ki naj bi se kazala v neinovativnosti in pasivnosti. Tako so zahodnjaki doživljali domačine. Ob rekah, ki se zajedajo v Afganistansko pokrajino, smo pogrešali npr. mline. Prav tako smo začudeni obstali v vaseh, kjer kljub bližini vodnih virov izsušene zemlje niso namakali. Zemljo so obdelovali le ob vodnih virih in niso širili obdelovalnih površin (Areh 2002)«.

Ostalih 10 % Afganistancev živi v mestih, kot so Kabul, Kandahar, Herat, Mazar-e-Šarif, Džalalabad, Konduz, Talokan in Fejzabad. »Afganistanska mesta v veliki meri spominjajo na evropska mesta v zgodnjem srednjem veku. Ulice so blatne in neasfaltirane, le posamezni deli večjih mest imajo urejeno kanalizacijo. Stanovanja so prenatrpana in razpadajoča (Areh 2002)«.

Kljub temu, da je napisano staro že več kot desetletje, še vedno v veliki meri drži. V vseh razvitih državah in tudi državah v razvoju obstajajo tovarne, ki pridelajo velik del družbenega proizvoda, a v Afganistanu temu ni tako.

Ljudje živijo od obrti in trgovine. V Afganistanu ni tovarn. V času sovjetske okupacije so s pomočjo stare tehnologije iz Češkoslovaške zgradili nekaj tovarn cementa, tekstila in mila. Te so med letoma 1983 in 1988 pridelale 17 % vsega družbenega proizvoda. Sovjeti so hoteli v Afganistanu ustvariti proletariat, ki bi podpiral afganistansko komunistično oblast. Z umikom sovjetskih enot so propadle tudi tovarne. Te so bile v času državljanske vojne večinoma uničene in izropane. Industrijska proizvodnja je omejena na številne obrtne delavnice, ki proizvajajo različno potrošniško blago, in sicer tekstil, oblačila, usnjene izdelke, natikače, nakit, preproge, milo in petrolejke, kovači pa izdelujejo kmetijska in strojna orodja. Avtomobili in avtomobilski deli, čevlji, čistila, kozmetika ter ostale dobrine modernega sveta so pripeljani iz sosednjih držav, največ iz Pakistana, Tadžikistana in Uzbekistana (Areh 2002).

Trenutni življenjski standard Afganistancev je zelo nizek. BDP na prebivalca znaša skromnih 1.100 USD (Cia factbook 2014). Velik del prebivalstva živi v veliki revščini in pomanjkanju, a tako kot v vsaki državi, tudi v Afganistanu obstajajo elite, ki živijo razkošno, ob izkoriščanju naravnih bogastev pa gre po navadi večina dohodka k njim.

Nekatere Afganistance skrbi, ali bi bilo rudarstvo dobro za narod. Izkoriščanje mineralov v nekaterih revnih državah je bolj prekletstvo kot blagoslov. Odkritje nafte v Nigeriji več kot 50 let nazaj je prislužilo več milijard dolarjev za naftne družbe in vlado, vendar večina Nigerijcev še vedno živi z manj kot 1 USD na dan (Simpson 2011).

Afganistansko potencialno bogastvo bi lahko škodljivo in nepreklicno spremenilo to krhko državo. Brez dostopa do morja, slabo razvit, etnično razdeljen, blazno bogat in obdan z močnimi sosedi je Afganistan glavni kandidat za prekletstvo virov, paradoks, kjer države, bogate z naravnimi viri, trpijo slab razvoj in gospodarsko rast, v najslabšem primeru pa

razpadejo zaradi pohlepnih vlad in državljanskih vojn. Glede na socialno infrastrukturo Afganistana, etnične napetosti in nebrzdano korupcijo se zdi neizogibno, da bo država žrtev prekletstva virov, saj je že naredila prve korake po tej strmi poti (William 2012).

9.1 VPLIV RUDARJENJA NA OKOLJE IN AFGANISTANCE

Zaradi od podnebja izpostavljenih suhih tal in visokih nadmorskih višin v kombinaciji s hudim izkoriščanjem s strani ljudi sredi treh desetletjih vojn in nebrzdane korupcije je Afganistan že dolgo imel hude okoljske probleme. Paša, krčenje gozdov, erozija in zasoljevanje tal, površinska in podzemeljska kontaminacija vode, prekomerna poraba vode, podnebne spremembe, ogrožanje biotske raznovrstnosti in naravne nesreče so problemi iz ozadja, ki že povzročajo močan okoljski stres. Z novimi odkritji mineralnih zalog, ki bodo izkoriščana, so dodatni okoljski stresorji zelo verjetni. Agencije OZN v sodelovanju z novimi nacionalnimi okoljskimi zakoni in programi ponujajo nekaj možnosti za sanacijo okoljskih težav kljub neizprosnim družbenim pritiskom, da jih ignorirajo. Ali se bo Afganistan dvignil iz svojega statusa kot propadla država, je v veliki meri odvisno od tega, ali bodo na novo odkriti mineralni viri izkoriščani na okolju prijazne načine (Shroder 2012).

Ekološki vpliv rudarjenja na okolje so sledeči (Catapa 2014):

- slanost tal, izsušitve in pomanjkanje vode, zaradi porabe velike količine sladke vode v procesu ekstrakcije rude;
- težke kovine, ki emigrirajo v ekosistem;
- izkop več tisoč ton rude povzroča sedimentacijo v rekah in dovzetnost za vodno erozijo;
- popolno uničenje izvirnega lokalnega ekosistema;
- odtekanje kislin;
- migracija zelo strupenega cianida v prst in površinske vode ter tudi v celoten ekosistem.

Tudi v najboljše upravljanih rudnikih je določena stopnja škode neizogibna. V nekaterih primerih je najboljša možnost ta, da se rudarjenju izognejo. Večini negativnih socialnih in okoljskih vplivov se da izogniti, če podjetje deluje v skladu z najboljšimi možnimi standardi. Elementi teh odgovornih rudarskih praks vključujejo sledeče (The initiative for Responsible Mining Assurance 2014):

- lokacija rudnika: lastniki in upravitelji rudnika bi morali skrbno pretehtati možnosti rabe zemljišč in virov ter ohranjanje ekološko in kulturno pomembnih področij;
- ravnanje z okoljem: kjer je mogoče, morajo izvajalci rudarjenja zmanjšati vpliv na okolje zaradi izgube habitata in onesnaženja v vseh fazah razvoja rudnika;
- delavci in prizadete skupnosti: to vključuje vprašanja, povezana s prostim, predhodnim in informiranim soglasjem domorodnih ljudstev za rudarstvo, zdravstvene in varnostne predpise ter delitev koristi;
- korporativno upravljanje: upravljavci rudnikov morajo zagotoviti preglednosti plačil prihodkov od podjetij, vladam pa morajo poročati o napredku v smeri izvajanja odgovorne prakse.

Posledice rudarjenja za okolje niso problematične le z ekološkega vidika. Zaradi onesnaženih tal in pomanjkanja čiste vode kmetijstvo ni možno. Ljudje, ki trpijo za zdravstvenimi težavami, ne morejo delati tako dolgo in učinkovito, kot so delali prej, kar vodi do izgube dohodka. Namesto boja proti revščini rudarstvo omogoča njeno povečanje (Catapa 2014).

Večina kmečkega prebivalstva v Afganistanu živi zelo tradicionalno življenje, ki ponekod spominja na srednji vek. Preživljajo se s kmetijstvom in so zelo neinovativni. Ogromnih mineralnih bogastev praktično ne izkoriščajo. Obstaja pa peščica zelo bogatih ljudi, ki jih bodo tudi s pomočjo tujih investicij začeli izkoriščati, kar bo njim in investitorjem prineslo ogromno denarja, za navadne ljudi pa verjetno ne bo ostalo veliko.

Kljub temu, da rudarjenje v revnih državah ne izboljša gospodarske rasti in povzroča neenakosti ter ima zelo slab vpliv na naravno okolje in zdravje prebivalstva, Američani še vedno govorijo, da želijo Afganistanu pomagati, in v člankih pišejo stvari, ki dobro zvenijo, kot je npr: »Proizvodnja v posameznem velikem rudniku bo lahko zagotavljala delovna mesta za več deset tisoč Afganistancev (Simpson 2011)«.

V tem poglavju sem zapisal, da afganistanska družba in narava vplivata druga na drugo. Če bo narava onesnažena, kako bo potem vplivala na družbo? Že tako najrevnejšim ljudem bo šlo še slabše. Na osnovi napisanega v tem poglavju lahko sklepam, da mineralna bogastva Afganistana ne predstavljajo bonitete za prebivalstvo. Viri ne prinašajo dobrega zaslužka za najnižje sloje prebivalstva, prinašajo pa krvave konflikte in uničeno okolje, ki ni več primerno za kmetijstvo.

10 KAKO MINERALNA BOGASTVA VPLIVAJO NA ODNOSE MED AFGANISTANOM IN SOSEDNJIMI DRŽAVAMI?

V tem poglavju bom predstavil sosednje in bližnje države, ki so pomembni akterji v Afganistanu in so bile z njim povezane že v zgodovini, imele pa bodo vpliv na njegovo prihodnost. Gre za države, ki bodo najverjetneje imele korist od afganistanskih mineralnih bogastev. Te države so Kitajska, Indija, Pakistan in Rusija. Poudaril sem predvsem Kitajsko, ker se najbolj zanima za kritične minerale in spada v kontekst tega diplomskega dela. Rusijo sem predstavil le na kratko, saj je bila že prej večkrat omenjena.

10.1 KITAJSKA

Kitajska in Afganistan sta sosednji državi. Že prej sem omenil, da znaša dolžina meja med njima 76 km, kar sicer ni veliko, je pa dovolj za mnoge oblike sodelovanja. A Kitajske tu ne omenjam samo zaradi te meje, pač pa predvsem zaradi njene izjemno pomembne vloge na področju mineralov – Kitajska je, kar se tiče mineralov, velesila, saj nadzoruje velik delež trga.

Redke zemeljske kovine, ki se uporabljajo v elektronski industriji, so še posebej pomemben in precej edinstven primer. Kitajska ima skoraj globalni monopol na področju pridobivanja in proizvodnje neodima in disprozija. Z omejevanjem izvoza in poskusom ustvariti visoko kakovost (in visoko dodano vrednost) industrije, je kitajska vladna politika vplivala na globalno oskrbo z viri, ki se uporabljajo v proizvodnji različnih proizvodov – od mobilnih telefonov in televizij do avtomobilskih baterij in steklenih izdelkov (Breslin 2012).

Manipulacija z viri, da bi zavarovali državne, gospodarske in varnostne interese, je verjetno dodala novo dimenzijo geopolitičnim strategijam. Leta 2010 je Kitajska za dva meseca ustavila izvoz svojih redkih mineralov na Japonsko sredi diplomatske krize zaradi spornih otokov v Vzhodnokitajskem morju. Ta poteza je skoraj pohabila ogromno elektronsko industrijo njihovih sosedov. S 97 % deležem svetovne dobave samo Kitajska nadzoruje trg redkih zemeljskih mineralov, skupino sedemnajstih elementov, ki se uporabljajo v proizvodnji hibridnih avtomobilov, televizorjev, pametnih telefonov, računalniških trdih diskov, vetrnih turbin in vodenih raket ter drugih ključnih sodobnih tehnologij (Chugh 2012).

Kitajska se seveda zaveda tudi vrednosti afganistanskih mineralov in je že začela investirati v njihov razvoj in izkoriščanje, kar pa ni vseč državam, ki so v Afganistan pošiljale svoje vojake.

Zahodne države, ki so izgubile mnogo vojakov, poslanih v boju proti upornikom, nerade vidijo, kako Kitajska pridobiva gospodarske koristi, zato diplomati želijo, da bi koalicijske države igrale pomembno vlogo pri razvoju afganistanskih virov. Ampak v bizarnem preobratu je kitajski projekt dobil večino svoje zaščite od sil ZDA, ki jih tja pošiljajo kot odgovor na povečano dejavnost tamkajšnjih talibanskih upornikov. Virov lačna Kitajska ima več dobrih razlogov, da na veliko začne z afganistanskimi projekti. Hitro je prepoznala vrednost mineralnih bogastev nedaleč od doma in si želi pridobiti pravico do razvoja še več mineralov (Nicholson 2011).

Ko sta Kitajska in Afganistan podpisala Pogodbo o prijateljstvu in nenapadanju leta 1960, so jo imenovali »nova svilna cesta«, ker je vzbujala nostalgicne spomine na povezavo med obema državama, ki je bila ustanovljena pred 2.000 leti. Potem ko je bila oblikovana začasna vlada, so bile kitajsko-afganistanske vezi uradno ponovno vzpostavljene. Označene so bile kot prijateljski odnosi, vendar so jim manjkala pomembna dvostranska sodelovanja na politični ravni. To se je nadaljevalo do napadov na ZDA 11. septembra, ki so prinesli nenadno poslabšanje povezav s talibani in hitro obnovo diplomatskih vezi z od zahoda podprto vlado. Po obisku takrat novega afganistanskega predsednika Hamida Karzaja v Pekingu januarja 2002 so spet odprli kitajsko veleposlaništvo v Kabulu in obljubili 150 milijonov dolarjev za obnovo. Vendar pa je ta številka nesorazmerna s hitro rastočim geopolitičnim, geoekonomskim in varnostnim profilom Kitajske ter zbledi v nasprotju s položajem drugih regionalnih akterjev, vključno z Iranom in Indijo, saj je npr. podpora Indije za obnovo in razvoj Afganistana je preseгла 1 milijardo USD (Bakhtaran 2012).

10.2 INDIJA

Največja posamična indijska dejavnost v Afganistanu je izbrana ponudba konzorcija sedmih indijskih podjetij javnega in zasebnega sektorja, da razvijejo rudnik železove rude Hajigak z načrtovano naložbo 6,6 milijarde USD. Konzorcij, ki želi indijsko državno podporo za naložbe, je voden s strani SAIL in si je naložil dolžnost, da bo zgradil rudnik in 800 MW elektrarno. Ocenjuje se, da zaloge v rudniku Hajigak znašajo dve milijardi ton železove rude. Obstajajo pa pomembna z varnostjo povezana vprašanja glede projekta. Železova ruda in končni proizvodi (jeklo) bi se prevažali v Indijo, in sicer preko Irana po cesti ali z do sedaj še nezgrajeno železnico prek Irana. Indijska vlada je zelo neodločna glede tega, ali bo financirala gradnjo te železnice, ki bi povezala iransko pristanišče Chabahar z Afganistanom. Indija hodi po tanki črti, ko sodeluje z Iranom, saj se lahko zgodi, da bo deležna preveč neodobravanja s strani ZDA, vendar se zdi, da trenutno namerava uporabljati Iran za tranzit (Price 2013).

10.3 PAKISTAN

Pred invazijo NATA so bili pakistanski interesi v Afganistanu ustvariti trajno in Pakistanu naklonjeno vlado, vrnitev afganistanskih beguncev iz Pakistana, dostop na trge Srednje Azije, ter varne poti do naftovoda in plinovoda iz Turkmenistana do Arabskega morja. Pakistan ima širše interese in cilje v Afganistanu. Želi dostop do afganistanskih trgov. Poleg tega bi bil Afganistan uporabljen kot tranzitna pot, ki bi Pakistanu omogočila dostop na trge centralnoazijskih držav. V zvezi s tem je Pakistan že investiral 300 milijonov USD za grajenje infrastrukture, cest in železnic, ki ga bodo povezale s centralnoazijskimi državami. Obe državi sta podpisali pakistansko-afganistanski tranzitno trgovinski sporazum (PATA), ki dovoljuje Pakistanu, da izvažajo svoje dobrine do centralno azijskih držav, v zameno pa Pakistan dovoljuje afganistanske izdelke na indijskih trgih (Hussain Soomro 2013).

10.4 RUSIJA

Ruski tiskovni predstavnik iz ruske ambasade v Kabulu je izjavil: »Vidite lahko, da se ruski interesi v Afganistanu povečujejo. Želimo povečati svojo vlogo v regiji. Ne zgolj za Afganistan, ampak za naše lastne cilje« (Sieff 2014). Rusi ne skrivajo, da imajo v Afganistanu še vedno cilje, ki so usmerjeni predvsem v nasprotovanje ameriškim projektom. »V Afganistanu ruski uradniki opozarjajo na njihove razvojne dejavnosti, ki so protiutež projektom ZDA, te ruske dejavnosti pa mnogi Afganistanci kritizirajo kot potratne in zgrešene« (Sieff 2014).

11 SKLEP

V diplomskem delu sem si postavil tri raziskovalna vprašanja. Prvo se je glasilo, ali je mineralno bogastvo Afganistana eden od vzrokov za vojno v Afganistanu. Že starogrški mislec Tukidid je rekel, da vojna ni toliko stvar orožja, kolikor je stvar denarja. Ker imam takšno razmišljanje tudi sam, sem si postavil takšno raziskovalno vprašanje. Drugi dve raziskovalni vprašanji sem si zastavil s pomočjo mentorja, in sicer kdo in na kakšen način bdi nad izkoriščanjem mineralnih bogastev ter ali pomeni to mineralno bogastvo boniteto za povprečnega prebivalca. Drugo vprašanje se nanaša na nadzor, tretje pa na človeka, saj je na koncu prav človek tisti, ki bo nosil posledice, dobre in slabe.

Medtem ko je bilo odgovarjanje na drugo in tretje raziskovalno vprašanje dokaj enostavno, je bilo odgovarjanje na prvo raziskovalno vprašanje daleč najkompleksnejše, ker trdni dokazi, s katerimi bi se potrdilo, da je mineralno bogastvo eden od vzrokov za vojno, ne obstajajo. Iz virov, ki sem jih zbral, lahko sklepam, da imajo Američani v Afganistanu interese, ki

presejajo zgolj maščevanje teroristom. Kot prvo sem ugotovil, da so ZDA zelo odvisne od uvoza kritičnih mineralov, medtem ko jih ima Kitajska praktično v izobilju. Počasi, toda vztrajno izpodbija ZDA kot velesilo, saj ZDA uvozijo večino kritičnih mineralov ravno iz Kitajske. ZDA bi bistveno okrepile svoj status velesile, če bi nadzorovale afganistanska mineralna bogastva in drugim silam preprečile dostop do njih. Ugotovil sem tudi, da bodo ZDA za vojni v Afganistanu in Iraku skupaj odšteje astronomskih 6 bilijonov USD (6.000 milijard – za lažjo predstavo). Nobena država ne bi investirala toliko zgolj za boj proti skrajnežem, ki se skrivajo na drugem koncu sveta. Ta številka je dokaz, da ZDA niso v vojni zaradi boja proti teroristom, pač pa zasledujejo večje geostrateške in geoekonomske interese. ZDA ne skrivajo, da želijo na vsak način preprečiti ostalim državam dostop do afganistanskih virov, ki poleg ogromnih mineralnih bogastev zajemajo še velike količine zemeljskega plina in nekaj nafte. Afganistan je zaradi svoje geografske lege (centralna Azija) tudi najboljša možna pot za transportiranje fosilnih goriv iz Kaspijskega bazena do Pakistana in Indije, kar je tudi zelo verjeten vzrok za vojno v Afganistanu. Z veliko gotovostjo lahko sklepam, da so mineralna bogastva eden izmed vzrokov za vojno v Afganistanu, nikakor pa niso edini vzrok. Veliko vlogo verjetno igra geografska lega Afganistana, saj je najprimernejši za transportiranje nafte in zemeljskega plina iz Kaspijske regije na jug Azije. Teroristi so bili, in še vedno so, zgolj trn v peti Američanom, saj so ovira, ki preprečuje ZDA, da bi vzpostavile nadzor nad državo, in so razlog za dolgotrajnost vojne, niso pa njen pravi vzrok.

Mineralno bogastvo Afganistana nadzoruje afganistansko Ministrstvo za rudnike in nafto, ki želi predvsem pritegniti tuje investitorje, kar je razumljivo, saj država nima dovolj sredstev, da bi sama zgradila vso potrebno infrastrukturo in rudnike. Minerali se v Afganistanu trenutno izkoriščajo v minimalnem obsegu, zato prihodki od mineralov še niso dovolj visoki, da bi spodbujali konflikt, kot se dogaja v nekaterih afriških državah. Prej sem na kratko opisal DR Kongo, kjer so mineralna bogastva gonilo za zelo zaostren konflikt. Države s podobnimi problemi so še npr. Sierra Leone, Angola in Bocvana. Afganistan ima potencial, da se v prihodnosti tudi sam sooči s t. i. prekletstvom virov, paradoksom, kjer imajo z viri bogate države več ekonomskih in varnostnih problemov. Nad takšnimi državami bdi OZN, ki tja napoti svoje osebje in začne izvajati misije. Ugotovil sem, da misija OZN, kljub velikemu proračunu, v DR Kongo ni preveč uspešna, saj je njeno delovanje usmerjeno predvsem proti upornikom in ne proti državam, ki s kupovanjem mineralov posledično financirajo konflikt. Če bo Afganistan doletel podoben konflikt, kot ga zdaj vidimo v DR Kongu, bo OZN verjetno neuspešen pri omejevanju konflikta.

Povprečni prebivalci Afganistana so kmetje, ki predstavljajo 90 % prebivalstva. Od mineralnih bogastev skoraj zagotovo ne bodo imeli posebnih koristi. Države, ki so odvisne od izvoza naravnih virov, imajo najnižje BDP na prebivalca, največ varnostnih problemov in najbolj uničena naravna okolja. V rudnikih se beleži tudi največ nesreč s smrtnimi izidi in veliko poklicnih bolezni. Zemlja v bližini rudnikov pogosto tudi ni več primerna za kmetijstvo, saj je podtalnica onesnažena, vodni viri pa so porabljeni za potrebe rudarjenja. Povprečni prebivalci Afganistana bodo zaradi mineralnih bogastev kvečjemu imeli ogromno težav in nobenih bonitet. Že zdaj imajo malo vodnih virov in obdelovalnih površin, v primeru izkoriščanja mineralov pa bo še bistveno slabše.

Afganistan je bojišče, na katerem se velike sile borijo za svojo prevlado. V 19. stoletju so nadzor nad njim hoteli Britanci, ki so bili poraženi, kasneje Sovjeti, ki so se prav tako morali umakniti, zdaj pa svojo srečo preizkušajo Američani. Razlog, zakaj je Afganistan tako težko nadzorovati, se verjetno skriva v njegovi geografski oddaljenosti in nedostopnosti, saj gre za zelo neprijazno gorato državo, v kateri prebivajo žilavi ljudje, ki niso navdušeni nad tujimi okupatorji. Vsekakor pa si Afganistan zasluži vzdevek »pokopališče imperijev«.

12 LITERATURA

1. Abdollah Gholami, Mohammad Javad Fani in Nasrin Sadeghi. 2012. Occupational exposure determination to silica dust in an iron-stone ore and comparison with standard. *International Journal of Collaborative Research on Internal Medicine & Public Health (IJCRIMPH)* 4 (6): 1141–1149.
2. Afghanmineralenders. 2011. *Map Homepage* Dostopno prek: http://www.afghanmineralenders.com/wp-content/uploads/2011/11/Map_Homepage.jpg (2. avgust 2014).
3. Amstutz, J. Bruce. 1986. *Afghanistan: The First Five Years of Soviet Occupation*. Washington D. C: National Defense University.
4. Areh, Valentin. 2002. *Afganistan*. Ljubljana: Educy d.o.o.
5. Arruda, Agnaldo Fernando Vieira de in Leila Maral Gontijo. 2012. Application of ergonomics principles in underground mines through the Occupational Safety and Health Management System. *Work* (41): 4460–4467.
6. Quinn, Collin. 2014. *Brainyquote*. Dostopno prek: <http://www.brainyquote.com/citation/quotes/quotes/c/colinquinn438165.html?ct=Colin+Quinn> (2. september 2014).
7. Breslin, Shaun. 2012. *Access: China's Resource Foreign Policy*. Dostopno prek: <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SR012/breslin.pdf> (2. avgust 2014).
8. Catapa. 2014. *Ecological*. Dostopno prek: <http://www.catapa.be/en/mining/ecological> (30. avgust 2014).
9. Chatterjee, Kaulir Kisor. 2010. *Lectures and Thoughts on Mineral Economics. Economic Issues, Problems and Perspectives Series*. New York: Nova Science Publishers.
10. Chugh, Nishtha. 2012. *Geopolitics of Natural Resources*. Dostopno prek: <http://www.fairobserver.com/360theme/geopolitics-natural-resources> (28. julij 2013).
11. Cia. 2014. *The world factbook*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (30. avgust 2014).
12. Cooper, Helene. 2011. *Obama Announces Killing of Osama bin Laden*. Dostopno prek: http://thelede.blogs.nytimes.com/2011/05/01/bin-laden-dead-u-s-official-says/?_r=0 (3. avgust 2013).
13. Enough. 2014. *Eastern Congo*. Dostopno prek: http://www.enoughproject.org/conflicts/eastern_congo (24. avgust 2014).
14. Fallon, E. Joseph. 2013. *U.S. Geopolitics: Afghanistan and the Containment of China*. Dostopno prek: <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/us-geopolitics-afghanistan-and-the-containment-of-china> (22. avgust 2014).
15. Geology degrees 2014. *Mining-mineral-exploration*. Dostopno prek: <http://geologydegree.org/mining-mineral-exploration/> (25. avgust 2014).
16. Globaldialogue. 2014. *Intergovernmental Forum on Mining, Minerals, Metals and Sustainable Development*. Dostopno prek: <http://www.globaldialogue.info/CSD19MiningSectionD.pdf> (14. avgust 2014).
17. Humphreys, Jasper. 2012. Resource wars: searching for a new definition. *International Affairs* 88 (5): 1065–1082.

18. Hussain Soomro, Shahid. 2013. *Pak-Afghan Relations, Why Pakistan Is Interested In Afghanistan?* Dostopno prek: http://www.academia.edu/3647731/Why_Pakistan_is_So_Interested_in_Afghanistan (5. avgust 2014).
19. Jeršek, Miha, Jože Bedič in Jurij Kocbek. 2006. *Mineralna bogastva Slovenije: Copolia Supplement 3/2006*. Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije.
20. King, Hobart. 2014 *What are minerals*. Dostopno prek: <http://geology.com/minerals/what-is-a-mineral.shtml> (2. september 2013).
21. Kogel, Jessica Elzea. 2009. *Industrial Minerals & Rocks : Commodities, Markets, and Uses. Industrial Minerals and Rocks*. Littleton. Colo: Society for Mining, Metallurgy, and Exploration.
22. Kudashkina, Ekaterina. 2014. *Americans will do everything possible to stay in Afghanistan – expert*. Dostopno prek: http://voiceofrussia.com/2014_02_14/Americans-will-do-everything-possible-to-stay-in-Afghanistan-expert-5270/ (25. avgust 2014).
23. Marsden, Peter. 2009. *Afghanistan: Aid, Armies and Empires*. London: I.B. Tauris.
24. Mills, Richard. 2011. *Three reports define Critical Minerals and Materials*. Dostopno prek: <http://www.mineweb.com/mineweb/content/en/mineweb-uranium?oid=131581&sn=Detail> (7. september 2013).
25. *Ministry of Mines and Petroleum*. Dostopno prek: <http://mom.gov.af/en> (31. avgust 2014).
26. Monbiot, George. 2001. *America's pipe dream - A pro-western regime in Kabul should give the US an Afghan route for Caspian oil*. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/world/2001/oct/23/afghanistan.terrorism11> (26. avgust 2014).
27. Natural environment research council. 2005. *Minerals law of Afghanistan*. Dostopno prek: https://www.bgs.ac.uk/afghanminerals/docs/Minerals_law.pdf (27. avgust 2014).
28. Nicholson, Brendan. 2011. *Kabul's eye on Aussie expertise*. Dostopno prek: <http://www.theaustralian.com.au/business/kabuls-eye-on-aussie-expertise/story-e6frg8zx-1226032924343> (6. avgust 2013).
29. Ploeg, Frederick van der in Dominic Rohner. 2012. War and natural resource exploitation. *European Economic Review* (56): 1714–1729.
30. Price, Gareth. 2013. *India's Policy towards Afghanistan*. Dostopno prek: http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Asia/0813pp_indiaafghanistan.pdf (3. avgust 2014).
31. Rankin, W. J. 2011. *Minerals, Metals and Sustainability : Meeting Future Material Needs*. Collingwood, Vic: CSIRO Publishing.
32. Ratnam, Gopal. 2014. *Afghanistan Mineral Riches Won't Go Anywhere Without Rail*. Dostopno prek: <http://www.bloomberg.com/news/2014-02-27/afghanistan-mineral-riches-won-t-go-anywhere-without-rail.html> (6. avgust 2014).
33. Risen, James. 2010. *U.S. Identifies Vast Mineral Riches in Afghanistan*. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2010/06/14/world/asia/14minerals.html?_r=0 (3. avgust 2013).

34. Shah, Sabir. 2013. *US Wars in Afghanistan, Iraq to Cost \$6 trillion*. Dostopno prek: <http://www.globalresearch.ca/us-wars-in-afghanistan-iraq-to-cost-6-trillion/5350789> (23. avgust 2014).
35. Shroder, John F. 2012. Afghanistan: rich resource base and existing environmental despoliation. *Environmental Earth Sciences* 67 (7): 1971–1986.
36. Sieff, Kevin. 2014. *As U.S. war ends, Russia returns to Afghanistan with series of investment projects*. Dostopno prek: http://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/as-us-war-ends-russia-returns-to-afghanistan-with-series-of-investment-projects/2014/03/21/11fab228-a5fc-11e3-b865-38b254d92063_story.html (26. avgust 2014).
37. Simpson, Sarah. 2011. *Afghanistan's buried riches*. Dostopno prek: <http://www.scientificamerican.com/article/afghanistans-buried-riches/> (27. Avgust 2014).
38. Sutphin, David M., Karine M. Renaud in Drew Lawrence J. 2011. An Analysis of the Published Mineral Resource Estimates of the Haji-Gak Iron Deposit, Afghanistan. *Natural Resources Research* 20 (4): 329–353.
39. *The initiative for Responsible Mining Assurance*. Dostopno prek: <http://www.responsiblemining.net/responsible-mining/> (3. avgust 2014).
40. Trude V. V. King, Rajmond F. Kokaly, Todd M. Hoefen in Michaela R. Johnson. 2012. *Hyperspectral Remote Sensing Data Maps Minerals in Afghanistan*. *Eos, Transactions American Geophysical Union* 93 (34): 325–326.
41. TutorVista. 2014. *Classification of natural resource*. Dostopno prek: <http://www.tutorvista.com/content/biology/biology-i/natural-resources/types-natural-resources.php#classification-of-natural-resource-depending-upon-developmental-stage> (30. avgust. 2014).
42. U.S. Geological Survey. 2005. *Assessing the Mineral Resources of Afghanistan*. Dostopno prek: <http://afghanistan.cr.usgs.gov/minerals> (30. avgust 2014).
43. U.S. Geological Survey. 2006. *Minerals yearbook, Afghanistan*. Dostopno prek: <http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/2006/myb3-2006-af.pdf> (6. februar 2014).
44. United Nations Economic Commission for Europe. 2013. *United Nations Framework Classification for Fossil Energy and Mineral Resources*. Dostopno prek: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ie/se/pdfs/UNFC/UNFCemr.pdf> (12. avgust 2013).
45. *United Nations Security Council*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/sc/> (12. avgust 2013).
46. *United Nations*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/> (30. avgust 2014).
47. Ussery, Easton H. 2010. *War in Afghanistan: Strategy, Military Operations, and Congressional Issues. Defense, Security and Strategy Series*. New York: Nova Science Publishers.
48. Videmšek, Boštjan. 2011. *Vojna terorja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
49. William Meyer, Nathan. 2012. *Damned by Riches: How Afghanistan's Mineral Wealth Undermines NATO Mission*. Dostopno prek: <http://www.internationalpolicydigest.org/2012/06/27/damned-by-riches-how-afghanistans-mineral-wealth-undermines-nato-mission/> (8. avgust 2014).

PRILOGA

PRILOGA A: Afganistanska železnica

Obstoječa (rdeče barve) in predlagana (oranžne barve) železnica skozi Afganistan (Ratnam 2014).

